

JAARVERSLAG

2024

ERFPUNT
ONROEREND ERFGOED WAASLAND

2024 IN CIJFERS

5 teams actief binnen het Wase onroerende erfgoed

Als erkende onroerenderfgoedorganisatie heeft Erfpunt de taak om een integrale en geïntegreerde werking uit te bouwen rond elk vakdomein van onroerend erfgoed.

Onze medewerkers zetten zich enthousiast in voor de Wase archeologie, bouwkunde en landschappen.

Wil jij je aansluiten bij de erfgoedgemeenschap als vrijwilliger? Neem dan contact met ons op via admin@erfpunt.be.

TEAM ERFPUNT ACADEMIE EN PUBLIEKSWERKING

De Erfpunt Academie organiseert vormingen, infosessies en educatieve ateliers voor scholen, erfgoedliefhebbers, burgers en ambtenaren. In nauwe samenwerking met team communicatie coördineren deze collega's Wase erfgoedevents zoals de Archeologiedagen, Open Monumentendag en de Wase Erfgoedprijs. Interesse? Mail ons via academie@erfpunt.be.

TEAM BEHEER

Het team Beheer neemt de taken op van de intergemeentelijke onroerend-erfgoeddienst (IOED). Dit team ondersteunt de Wase gemeenten bij het uitwerken en uitvoeren van een hedendaags beleid in onroerend erfgoed en ruimtelijke ordening. Wase burgers kunnen bij hen terecht voor vragen over premies, subsidies en renovaties via beheer@erfpunt.be.

TEAM ERFPUNT ACADEMIE

1 podcast 'De Steentijd
in het Waasland'

12 lezingen, opleidingen
en workshops

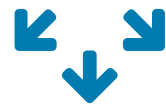
1 vrijwilliger

49

educatieve
ateliers

9 in Lokeren

6 in Waasmunster

34 in Sint-Niklaas

→ 868

leerlingen

1

minister op bezoek

TEAM BEHEER

575

vastgestelde gebouwen gewaardeerd

1 beheersplan
opgemaakt

185

adviesverleningen
rond bouwkundig,
landschappelijk en
archeologisch erfgoed

12

plaatsbezoeken in functie
van adviesverlening

3

nieuwsflashes

25

genomineerde
projecten voor

WASE
ERFGOED
PRIJS

53

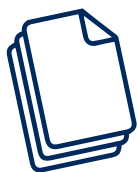
nieuwsberichten op
de website geschreven

TEAM ONDERZOEK

28
onderzoeken

513.257 m²
onderzochte oppervlakte

100%

onmiddellijke aktename van
archeologienota's en nota's in 2025

TEAM COLLECTIEBEHEER EN CONSERVATIE

DEPOT

37

collecties
gedeponeerd

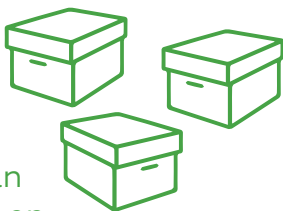
= 413

dozen

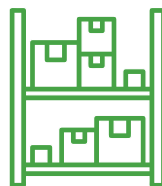

248

bakken aan
verwerkte en
herverpakte scherven

81,7 m²
rek gevuld

5

vrijwilligers

CONSERVATIE

4

afgewerkte
opdrachten

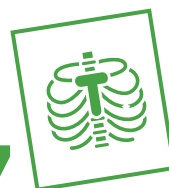
109

objecten
geconserveerd

157

röntgenfoto's
genomen

780

uren aan
vrijwilligerswerk

TEAM COMMUNICATIE

16

nieuwsbrieven vanuit
Erfpunt en Erfpunt Academie

4

jobstudenten

& 3

stagiaires

TEAM BELEID, COMMUNICATIE EN ONDERSTEUNING

Dit team biedt alle teams beleidsmatige,
administratieve en publieksgerichte
ondersteuning. admin@erfpunt.be.

7x

raad van bestuur

3.150

brochures van
Open Monumentendag
verspreid

COLOFON

verantwoordelijke uitgever:

Inge Baetens
Erfpunt
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas
03 778 20 50
admin@erfpunt.be
www.erfpunt.be

Auteurs:

Inge Baetens
Stephan Delaruelle
Moran De Wilde
Anniek Elegheert
Rani Evaert
Els Tielemans
Thierry Van Neste
Thomas Vanhaute

Eindredactie:

Inge Baetens
Annemiek Seeuws - quickredfox

Coverbeeld:

Moran De Wilde

Lay-out concept:

Marie Vandevoorde

Vormgeving:

Evi Cornelissens - Atelier Corneel

INHOUD

INLEIDING	7
ARCHEOLOGIE	9
Het Binnenplein in Zwijndrecht: toekomstplannen met een verleden	10
Het archeologisch onderzoek in de Sint-Martinuskerk van Burcht (Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht)	12
Het Hof Sanders in Sint Gillis Waas: helaas geen erfgenaam van een middeleeuwse walgrachtsite	14
Een interview met Karel, de toegewijde bibliothecaris van Erfpunt	17
COLLECTIEBEHEER	20
Johan Van Cauter blikt terug op zijn achttienjarige carrière als metaalconservator bij Erfpunt	21
Het onroerenderfgoeddepot Waasland: jouw partner voor bruikleen en deponering	23
Nieuwe aanwinsten voor het onroerenderfgoeddepot	25
Naar de kern: hoe we röntgenbeelden gebruiken om metaalvondsten te onderzoeken	26
BOUWKUNDIG EN LANDSCHAPPELIJK ERFGOED	29
Herinventarisatie Stekene	30
Advisering 2024	35
Ambities voor het behoud van erfgoed in een dynamisch polderlandschap.	
Het onroerenderfgoedrichtplan Linkerscheldeoever	37
Stille Waters	38
De ervaringen van Jolien	40
Wase Erfgoedprijs 2024	41
Marie blikt terug op haar periode als erfgoedconsulent bij Erfpunt	49
ERFPUNT ACADEMIE EN PUBLIEKSWERKING	52
De Grote Schoonmaak: een pilootproject omtrent funerair erfgoed	53
Samenwerking met Histories	54
Open Monumentendag	55
Erfgoeddag	56
Archeologiedagen: lancering podcast <i>De Steentijd in het Waasland</i>	56
Educatieve workshops voor alle leeftijden	58
Wase Archeologiekoffer: minister op bezoek	59
Vrijwilliger en gids Johan Buyens vertelt over zijn ervaringen bij de Erfpunt Academie	62
Menapiërs strijken neer in Lokeren	63
The making of StoreAges – het open depot van het onroerenderfgoeddepot Waasland	64
Beleef Boudelo – de verdwenen abdij	65
ORGANISATIE	69
Missie en visie	70
Rechtsvorm en werkingsgebied	71
Raad van bestuur	72
Organogram Erfpunt	76
Netwerken en samenwerken	78
Interne werking	83

INLEIDING

Wat maakte het jaar 2024 voor het Wase onroerend erfgoed memorabel? Erfpunt geeft u in dit jaarverslag een overzicht van mooie erfgoedprojecten, bijzondere momenten, positieve evoluties in de Wase erfgoedreflex en een blik op de toekomst.

De opgravingen in Zwijndrecht en Burcht boden het afgelopen jaar kijkvensters naar onbekende of bewogen episodes in de geschiedenis van deze gemeenten. In Sint-Gillis-Waas werd meer inzicht verkregen in de ontstaansgeschiedenis van het statige Hof Sanders.

De vele aanvragen van bruiklenen aan het onroerenderfgoeddepot Waasland, voor wetenschappelijk onderzoek en exposities binnen en buiten het Waasland, tonen de grote interesse in het rijke verleden van onze regio aan. Ook de interesse voor onze eigen educatieve werking rond Wase archeologie blijft groeien. De Wase archeologiekoffer lokte zelfs Vlaams minister Matthias Diependaele terug naar de klas.

Dat de Wase erfgoedreflex bij beleid, administratie en ontwikkelaars steeds sterker wordt, is duidelijk zichtbaar in het stijgende aantal adviesaanvragen over erfgoed op het omgevingsloket. Ook de vragen voor preadvies bij ontwikkelingsprojecten zitten in stijgende lijn, een mooie evolutie.

Om een goed gefundeerd lokaal onroerenderfgoedbeleid uit te bouwen zette Erfpunt het werk voor het waarderingstraject van vastgesteld Waas bouwkundig erfgoed in 2024 voort. Om de hiaten in de inventaris bouwkundig erf-

goed aan te vullen, werd ook gestart met een herinventariseringstraject voor de gemeente Stekene. Tal van erfgoedparels uit het interbellum en de naoorlogse periode werden opgelijst en gewaardeerd. De vervulde inventaris zal voor de gemeente een waardevol beleidsinstrument zijn, onder meer bij het evalueren van omgevingsaanvragen. Ook aan kleine erfgoedelementen werd aandacht geschonken. Als partner in het project 'Stille Waters' werden de Wase vlasrootputten en hun meerwaarde voor een duurzame waterhuishouding onder de aandacht gebracht. Voor het onderhoud van funerair erfgoed werd de Grote Schoonmaak georganiseerd.

Ook in 2024 mochten Wase edities van Erfgoeddag, de Archeologiedagen en Open Monumentendag niet ontbreken. Het topevent dit jaar was evenwel de Wase Erfgoedprijs – editie onroerend erfgoed met wel 25 genomineerden.

De Vlaamse en lokale verkiezingen in 2024 deden Erfpunt ook in de pen kruipen, met als resultaat een position paper voor de nieuwe Vlaamse Regering en een inspiratienota voor de nieuwe Wase besturen. Met de blik op de toekomst gericht startte Erfpunt ook met de voorbereidingen voor de opmaak van het nieuwe beleidsplan voor 2027-2032.

Een memorabel jaar, jawel.
We wensen u bij dezen veel leesplezier.

*Dimitri Van Laere, Voorzitter raad van bestuur
Inge Baetens, Directeur*

ARCHEOLOGIE

Onze archeologen waren dit jaar niet alleen bezig met bureauwerk en prospecties, maar voerden ook drie belangrijke opgravingen uit: het binnenplein in Zwijndrecht, de Sint-Martinuskerk in Burcht en Hof Sanders in Sint-Gillis-Waas. In totaal onderzochten ze maar liefst 513.257 vierkante meter. Deze opgravingen leveren waardevolle nieuwe puzzelstukjes op die het verleden van het Waasland verder in kaart brengen.

Het Binnenplein in Zwijndrecht: toekomstplannen met een verleden

Resten uit de ijzertijd en de middeleeuwen in het centrum van Zwijndrecht

Het Binnenplein in Zwijndrecht zal omgevormd worden tot een park met ruimte voor water, groen, spel en ontmoeting. De bestaande beek zal daarin meer ruimte krijgen en geflankeerd worden door natuurlijke speelplekken, nieuwe bomen en paden doorheen het volledige landschapspark. Omdat die inrichting gepaard zal gaan met graafwerken, werd voorafgaand een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd. Daarbij kwamen tussen de Fortlaan, de Verstocktstraat en de Paul D'Haesestraat meerdere sporen aan het licht die meer onderzoek vereisten.

De archeologen van Erfpunt onderzochten eind januari een zone van in totaal 2400 vierkante meter. Daarbij kwamen in totaal 78 archeologische sporen aan het licht. Deze maakten vrijwel allemaal deel uit van drie verschillende structuren die verspreid lagen over het gebied.

Figuur 1. Overzicht van de sporen en structuren aan het Binnenplein.

De eerste bewoners

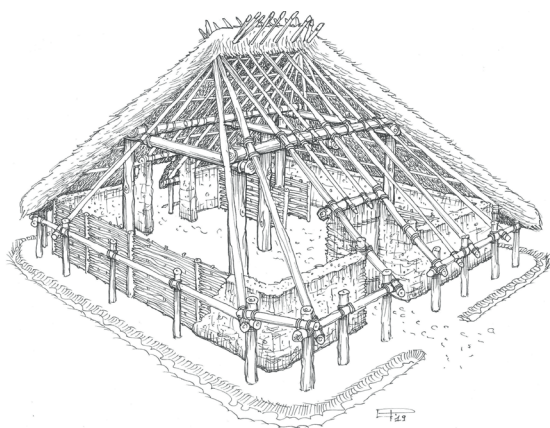
De oudste structuur, die min of meer centraal in het onderzochte gebied lag, was een restant van een zogenaamd 'woonstalhuis'. Dit gebouw, met een oppervlakte van ongeveer 90 vierkante

meter, bood namelijk niet alleen onderdak aan mensen, maar ook aan hun dieren. Deze woonstalhuisen waren volledig opgetrokken in vergankelijk materiaal zoals hout en stro, waardoor nu enkel nog de kuilen teruggevonden kunnen worden waarin ooit de palen gestaan hebben. Door de precieze locatie van die 'paalkuilen' in kaart te brengen, was het mogelijk om het gebouw af te bakenen en op basis van de typologie te dateren. Daarbij bleek het te gaan om een gebouw dat hoofdzakelijk voorkwam tijdens de 5de en 4de eeuw voor onze jaartelling, aan het begin van wat bekendstaat als de late ijzertijd. Deze datering kon verder bevestigd worden door enkele aardewerkfragmenten die gevonden werden in de vulling van de sporen.

Figuur 2. Een randfragment van een pot uit de ijzertijd.

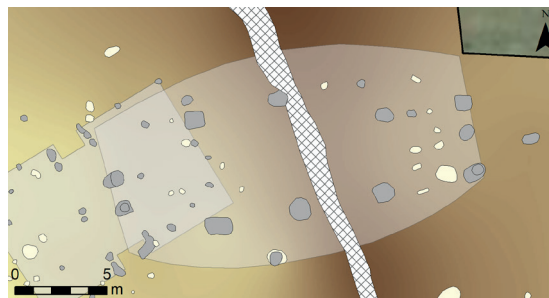
Opvallend waren enkele fragmentjes gecremeerd bot die waren achtergebleven in de kuilen van wat ooit de zuidelijke ingang van het gebouw moet zijn geweest. Het is mogelijk dat deze botresten opzettelijk achtergelaten werden bij het verlaten van het gebouw. Het hout van het gebouw begon na verloop van tijd namelijk te rotten, waardoor het na ongeveer één generatie (± 25 jaar) niet meer stevig genoeg was om erin te kunnen blijven wonen. Omdat er in de ijzertijd nog geen uitgebreide kennis van bemesting was, zal ook de landbouwgrond rondom het woonstalhuis grotendeels uitgeput zijn geweest. De ijzertijdbewoners gingen dan ook een nieuwe boerderij oprichten op een andere locatie, waardoor we spreken van 'zwerende erven'. Omdat een dergelijke verhuizing een belangrijke gebeurtenis was, zien we dat er bij het bouwen, dan wel bij het afbreken van een gebouw af en toe opzettelijk dingen in de kuilen werden achtergelaten. Soms ging het om (volledige) potjes, in dit geval was het misschien een restant van een 'laatste maal'.

Figuur 3. Reconstructie van het woonstalhuis uit de ijzertijd (© Erfpunt).

De herkolonisatie van het Waasland

Nadat de ijzertijdboerderij verlaten was, werd het gebied lange tijd ingepalmd door de natuur. Pas in de volle middeleeuwen, de periode van de 10de tot de 13de eeuw, zien we opnieuw bewoning verschijnen. Het Waasland kende in die periode een sterke bevolkingsgroei, waardoor de meeste Wase dorpen en steden dan ontstonden. De kiem daarvoor werd gelegd door alleenstaande boerderijen die het vrijwel volledig beboste Waasland geleidelijk aan begonnen te ontginnen. Waarschijnlijk kan ook dit middeleeuwse woonstalhuis geïnterpreteerd worden als een getuige van deze 'herkolonisatie'. Het gebouw, dat door de gebogen lange muren min of meer een bootvorm kreeg, is namelijk te dateren tussen 900 en 1125. Vermoedelijk is het gebouw aan het Binnenplein eerder aan het begin van deze periode te dateren. Het vormt ook een stille getuige van de contacten tussen het graafschap Vlaanderen en de gebieden aan de overkant van de Schelde, aangezien het bootvormige gebouwtype vrijwel enkel voorkwam in het gebied dat omsloten wordt door de Maas, de Demer en de Schelde. Binnen het graafschap Vlaanderen vinden we deze gebouwen enkel in het Waasland terug.

Figuur 4. Zicht op de paalkuilen en geschatte omvang van het bootvormige woonstalhuis dat aan de westelijke zijde deels overlapt met het ijzertijdgebouw.

Een derde structuur, in het noordwesten van het onderzochte gebied, stelt ons momenteel nog voor een raadsel. Het rechthoekige gebouw past eerder in de 'typisch Vlaamse' bouwstijl uit de 10de eeuw en is mogelijk een ouder woonstalhuis. Het is echter ook mogelijk dat de structuur geïnterpreteerd moet worden als een stal of schuur die deel uitmaakte van de boerderij met het bootvormige woonstalhuis.

Verder onderzoek

Hoewel het veldwerk afgerond werd, is het archeologische onderzoek nog niet gedaan. De vondsten zullen allemaal gereinigd en beschreven worden. De houtskoolfragmentjes kunnen gebruikt worden voor een betere datering van de drie structuren. Ook het gecremeerde bot uit het ijzertijdgebouw kan nog belangrijke informatie opleveren. Gaat het om dierlijk bot? Van welk dier zou het afkomstig zijn? Hoe oud is het bot? Of zou het toch menselijk bot zijn, en waarom ligt het dan aan de ingang van de woning?

De combinatie van alle onderzoeksresultaten zal ons toelaten om de kennis over de geschiedenis van Zwijndrecht in de ijzertijd en middeleeuwen verder aan te vullen. Dit zal uitgebreid beschreven worden in het eindverslag van de opgraving, dat binnen maximaal twee jaar afgewerkt moet worden.

Het archeologisch onderzoek in de Sint-Martinuskerk van Burcht (Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht)

Op zoek naar de oorsprong van de Sint-Martinuskerk

In 2024 voerden de archeologen van Erfpunt een uitgebreid archeologisch onderzoek uit in de Sint Martinuskerk in Burcht. Dit onderzoek was noodzakelijk vanwege de geplande herbestemming van de kerk tot cultureel centrum en vond plaats van februari tot mei 2024.

Het onderzoek begon reeds in 2023 met een bureauonderzoek en een geofysisch onderzoek, wat leidde tot de ontdekking van belangrijke archeologische resten. Vervolgens werden proefputten aangelegd, zowel binnen als buiten de kerk, om de aanwezigheid van historische structuren en graven te bevestigen.

Vervolgens werd de volledige oppervlakte van de kerk, ongeveer 955 vierkante meter, opgegraven. De vlakken werden aangelegd met behulp van een minigraver en daarna handmatig opgeschoond. Elk vlak en profiel werd nauwkeurig geregistreerd met behulp van fotogrammetrie en 3D-modellen, wat resulteerde in gedetailleerde plannen van de archeologische sporen.

De combinatie van historische gegevens en de voorlopige archeologische vaststellingen laat toe een beter beeld te schetsen van de rijke en complexe bouwgeschiedenis van de kerk.

Vroege geschiedenis en eerste bouwfase (13de eeuw)

De oudste schriftelijke vermelding van de Sint-Martinuskerk dateert uit 1252, toen Margaretha van Constantinopel de kerk noemde in een schenkingsoorkonde. Het uitgevoerde onderzoek lijkt te bevestigen dat de eerste stenen kerk in deze periode werd gebouwd. De muren waren opgebouwd uit Doornikse kalksteen. Hoewel het mogelijk is dat er sprake was van

een (laat)romaanse bouwstijl, wijst een compleet gebrek aan typisch romaanse stijlelementen eerder op een gebouw in de vroeggotische traditie.

De oorspronkelijke kerk was een eenvoudig driebeukig gebouw zonder transept, met muren die rechtdoor liepen tot aan het koor. De buitengevel werd versterkt met half uitspringende steunberen. Over de precieze vorm van het koor blijven we in het duister tasten, aangezien de resten daarvan deels verstoord waren. De archeologische resten tonen wel aan dat het koor smaller was dan het schip.

Figuur 5. Zicht op de restanten van de oudste (gevonden) muren van het koor binnen het 15de-eeuwse koor.

Tweede bouwphase (13de/14de eeuw)

In de late 13de of vroege 14de eeuw onderging de kerk een belangrijke uitbreiding. Een muurfragment van de noordelijke binnenste zijmuur, opgebouwd uit baksteen en Lediaanse kalkzandsteen, dateert uit deze periode. Deze fase introduceerde een op zichzelf staand muurmassief zonder extra steunberen, wat een verandering in bouwtechniek en stijl aangeeft.

Een opvallende vondst uit deze periode is een uitsprong die aansluit aan de noordelijke zijmuur, mogelijk een doopkapel of een torenvolume. Fragmenten van Doornikse kalksteen in deze ruimte suggereren de aanwezigheid van een wenteltrap, hoewel we dat niet zeker weten.

Figuur 6. Bovenaanzicht van de uitbouw aan de noordwestelijke gevel van de kerk.

Derde bouwphase (15de eeuw)

In de 15de eeuw werden verdere veranderingen aangebracht aan de kerk, met name de herbouw van het koor in 1474. Dit koor, afgewerkt met Ledesteen, was aanvankelijk ruimer en strekte zich uit tot aan de huidige dwarsbeuk. Aan de buitenzijde van dit koor, onder het huidige zuidelijke zijaltaar, werd een compleet bewaarde voorraadpot uit deze periode gevonden, wat wijst op rituele of symbolische praktijken.

Figuur 7. Een volledige pot naast het 15de-eeuwse koor, onder het zuidelijke zijaltaar.

Periode van instabiliteit (16de/17de eeuw)

De 16de en 17de eeuw waren tumultueuze tijden voor de Sint-Martinuskerk. De kerk leed ernstige schade tijdens de Tachtigjarige Oorlog en

werd herhaaldelijk herbouwd met recuperatiemateriaal van eerdere bouwfasen. Slordig opgebouwde muurresten en de aanwezigheid van musketkogels wijzen op de militaire bezetting van de kerk tijdens deze periode.

Verbreding en herbouw (18de eeuw)

Midden 18de eeuw onderging de kerk een significante verbreding. Een gereconstrueerd plan uit 1745 toont de uitbreiding van de kerk, wat bevestigd werd door het geofysisch onderzoek en de opgraving. De asymmetrie in het bouwschema, met een transept aan de noordzijde en een langere uitsprong aan de zuidzijde, is kenmerkend voor deze fase. Oude pijlerbasissen werden hergebruikt en uitgebreid met baksteen.

Neogotische uitbreiding (eind 19de/begin 20ste eeuw)

Tussen 1899 en 1904 werd de kerk in neogotische stijl uitgebreid, wat resulteerde in het huidige uiterlijk. Tijdens deze bouwphase werden meerdere stellingsgaten waargenomen, wat wijst op grootschalige bouwwerkzaamheden. Een onverhard wegtracé, dat vermoedelijk vanuit de Scheldekaai naar het dorpscentrum liep, werd ontdekt onder het huidige voorportaal.

De recentste verbouwingen waren een gevolg van de schade die de kerk tijdens de Tweede Wereldoorlog opliep door brandbommen. Dit leidde tot herstellingen in 1947.

Verder onderzoek

Het verdere onderzoek zal zich richten op een nauwkeurige datering van de archeologische sporen en een diepgaande analyse van de vondsten. Radiokoolstofdateringen op menselijke resten en mortelstalen zullen helpen om de verschillende bouwfasen beter te begrijpen. Daarnaast zal de inhoud van de gevonden voorraadpot grondig worden geanalyseerd.

Het doel is om een gedetailleerd beeld te krijgen van de bouw- en gebruiksgeschiedenis van de kerk en om eventuele hiaten in de historische kennis aan te vullen. Dit onderzoek biedt een unieke kans om de rijke geschiedenis van de Sint-Martinuskerk en haar rol in de gemeenschap van Burcht beter te begrijpen.

Het Hof Sanders in Sint Gillis Waas: helaas geen erfgenaam van een middeleeuwse walgrachtsite

Werfbegeleiding bij de heraanleg van het gemeentepark

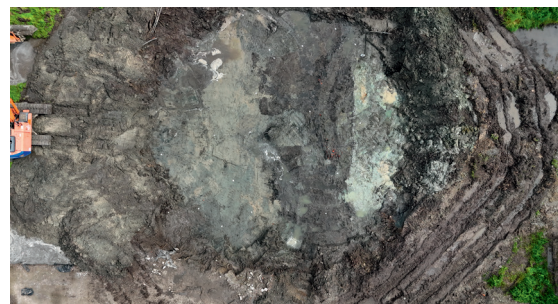
Niet alleen in het Waasland, maar bij uitbreiding in heel Vlaanderen staat archeologisch onderzoek naar walgrachtsites nog in de kinderschoenen. De wetenschappelijke kennis over dit laatmiddeleeuwse fenomeen blijft vandaag nog steeds grotendeels beperkt tot wat historische documenten ons vertellen, ook al voorzag F. Verhaeghe, professor in de middeleeuwse archeologie, deze nederzettingvorm al in 1981 van een definitie. Zo vermeldde hij als essentieel kenmerk een minstens 5 meter brede walgracht die van het bebouwde areaal een soort platform of eiland maakt. Het spreekt voor zich dat de gracht in hoofdzaak voor de drainage van de nattere gronden gediend zal hebben, aangezien gekende walgrachtsites zich vooral situeren in lichte depressies binnen het landschap. Anderzijds lijkt de landschappelijke spreiding net op een omgekeerde situatie te duiden, in die zin dat de eigenaars bewust de lageregelegen gronden opzoeken om de watertoevoer naar de walgracht te verzekeren. In dit opzicht speelt een symbolische, sociale, politieke of – minder waarschijnlijk – verdedigende functie een meer doorslaggevende rol in de keuze om een walgracht aan te leggen. Doorgaans waren dergelijke walgrachtsites in handen van de lagere adel of de betere sociale klasse van vrije boeren.

De geplande herinrichting van het gemeenteplein in Sint-Gillis-Waas bood dan ook de uitgelezen kans om de oorsprong te onderzoeken van de brede gracht die tot begin jaren 1970 actief was en het Hof Sanders of het Kasteel de Vaulogé eeuwenlang moet hebben omringd. Aangezien het projectgebied een oppervlakte van 7217,03 vierkante meter heeft en de geplande werkzaamheden meer dan 1000 vierkante meter zullen beslaan, werd een archeologisch

vooronderzoek uitgevoerd. In het programma van maatregelen dat daaruit voortvloeide werd een vlakdekkend onderzoek opgelegd. Historische kaarten en fotografisch beeldmateriaal gaven namelijk aan dat de walgracht de voormalige 'Vlaamse tuin' doorkruiste. Pal onder de voormalige gebetonneerde vijver kwam inderdaad een (erg) donker pakket tevoorschijn. Op basis van de oriëntatie en lokalisatie kunnen we stellen dat het gaat om de walgracht die het Hof Sanders omzoomt.

Figuur 8. Amusement op de voormalige walgracht in 1969. Bemerkt op de achtergrond de oude tuinmuur van het kasteel die zich ter hoogte van het huidige Huis van de Evolutie bevindt (collectie heemkundige kring De Kluize).

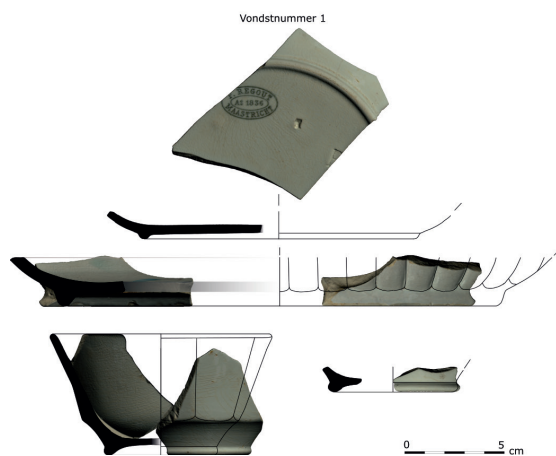
Figuur 9. Dronebeeld van de uitgegraven zone onder de voormalige vijver. De min of meer centrale donkere verkleuring is de vulling van de vroegere gracht.

In de coupe werden onderaan twee geremaneerde zandpakketten waargenomen met hogerop aansluitend een zeer humeuze lens, als gevolg van de accumulatie van plantaardig materiaal. Hier bleef het vondstenarsenaal beperkt tot enkele fragmenten van een voorraadpot uit rood aardewerk, die vrijwel identiek is aan een midden 19de-eeuws exemplaar uit Nijmegen. De organisch rijke band werd afgedekt door een pakket dat in verband staat met het dichtwerpen van de walgracht. De demping van de gracht moet zich in een korte tijdspanne en

intentioneel hebben voorgedaan, wellicht toen hij moest wijken voor de komst van de Vlaamse tuin met vijver in 1970. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de bovenste grachtvulling doorspekt was met onverteerde houtrestjes en typisch 19de-eeuws materiaal. Een stempel op een bord wees bijvoorbeeld op een vroegste datering in 1836, terwijl een pijpenkopje gedecoreerd met een militaire figuur het jaartal 1848 vertoonde.

Figuur 10. Een rollout van een versierde pijpenkop uit de grachtvulling. Ter hoogte van de hoofden van de figuren zijn de jaartallen 1799 en 1848 te lezen.

Figuur 11. Verschillende aardewerkfragmenten uit de grachtvulling, waaronder een bord met de jaarstempel 1836.

De aanwezigheid van (uitsluitend) rood aardewerk uit een eerder postmiddeleeuwse traditie in de onderste grachtvulling ondersteunt de hypothese dat de walgracht geen voortzetting is van een middeleeuws nederzettingscomplex, wat ook door cartografische documenten wordt bevestigd. Op figuratieve kaarten uit de 17de eeuw staat het Hof Sanders wel geïllustreerd, maar van een omgrachting is geen sprake. Nochtans zijn er op diezelfde kaart tientallen

voorbeelden van omwalde sites waar de gracht wel duidelijk weergegeven wordt. De wal is pas voor het eerst getekend op de wandkaart van het grondgebied van Sint-Gillis-Waas, opgesteld in 1735.

Figuur 12. Detail van Sint-Gillis-Waas met het Hof Sanders uit de kaart van Van Landeghem.

Figuur 13. Detail van Beveren uit de kaart van Van Landeghem. Bemerkt de duidelijke weergave van omwallingen.

Als we al deze gegevens samenvoegen, zijn we geneigd de aanleg van de gracht omstreeks deze periode te situeren. Verder werden geen resten gevonden die wijzen op het bestaan van bruggen en/of bouwwerken die binnen het onderzochte gebied aan de gracht grensden. In dit licht is het wel van belang te noteren dat de ondergrond algemeen te kampen heeft met een ernstige verstoringsgraad. Onder de huidige verharding of teelaarde gingen vrij diepgaande verstoringspakketten schuil, waardoor eventueel aanwezig erfgoed bijna geheel vernietigd werd.

De conclusie mag dan voor veel burgers teleurstellend zijn, ze is niet zonder betekenis. Het feit dat de walgracht een latere annex van het domein blijkt te zijn, werpt namelijk een nieuw licht op de geschiedenis van het Hof Sanders. Het kasteel bevond zich niet op een wooneiland omgeven door een walgracht, maar moet zeker twee eeuwen zonder waterpartij bestaan hebben. Gezien de landschappelijke setting in een lichte depressie bood het uitgraven van de gracht op een gegeven moment mogelijk

een oplossing voor wateroverlast waarmee de bewoners te kampen hadden. Naast die drainerende functie is het evengoed denkbaar dat de creatie van de gracht een gevolg was van de sociale machtsuiting van een nieuwe bewoner. Mogelijk wilde hij andere omgrachte kasteeldomeinen in de ruime omgeving imiteren om zo zijn politieke, economische of sociale status in de verf te zetten. De precieze reden waarom op een gegeven moment werd besloten om een gracht rond het domein te graven blijft echter onduidelijk en zal wellicht niet meer te achterhalen zijn.

“

Ik ben tevreden als mensen mijn werk goed kunnen gebruiken”

Al enkele jaren is Karel een bekend gezicht bij Erfpunt. Iedere maandag komt hij bij ons werken als vrijwilliger en verricht hij voor ons belangrijk bibliotheekwerk. Dankzij dit interview leer je Karel wat beter kennen.

Erfpunt: *Je werkt al enkele jaren bij Erfpunt. Hoe heb je ons leren kennen?*

Karel: Ik ken Erfpunt al redelijk lang. De eerste ontmoeting was in 1992 – toen was Erfpunt nog de Archeologische Dienst Waasland (ADW) – tijdens een langdurige opgraving van Pontrave in Waasmunster. Daar was ik eens gaan kijken aangezien ik daar vaak passeerde, en zo kwam ik in contact met de medewerkers van de ADW. Als lid van de heemkring van Zele kwam ik ook regelmatig in aanraking met de ADW.

Erfpunt: Je bent uiteindelijk bij ons beginnen te werken als stagiair?

Karel: Dat klopt. Zo'n vijf jaar geleden ben ik begonnen met een werkervaringsstage bij Erfpunt, waar ik verantwoordelijk was voor het beheer van de vakbibliotheek. Voordat ik hier kwam, had ik al ervaring opgedaan als bibliotheekmedewerker bij de gemeentelijke bibliotheek van Zele. Daarnaast was ik actief bij de heemkring van Zele en heb ik gewerkt bij het Rijksarchief van Gent. Na mijn pensionering heb ik me spontaan aangemeld als vrijwilliger bij Erfpunt, waar ik nu nog steeds één dag per week werk.

Erfpunt: Wat zijn jouw taken hier?

Karel: In eerste instantie zorg ik voor de vakbibliotheek, voornamelijk op het gebied van archeologie. Vorig jaar heb ik ook de bibliotheek bouwkundig erfgoed herzien en geïntegreerd in ons nieuwe bibliotheeksysteem. Dat was nodig omdat ons oude systeem niet meer ondersteund werd. Ik heb ook een manier bedacht om links toe te voegen naar digitaal beschikbare werken, wat steeds belangrijker wordt. Verder help ik bij het signaleren van interessante artikelen en houd ik samen met Thierry de archeologische nota's en rapporten bij die op de website van het agentschap worden gepubliceerd. Dat helpt ons om te weten wat er over welke plaatsen is gepubliceerd en door wie, wat erg belangrijk is voor ons en vooral voor onze archeologen. Mijn job bestaat dus voornamelijk uit bibliotheekwerk, maar ook uit het bijhouden van archeologische informatie.

Erfpunt: Waaruit haal je voldoening om dit vrijwilligerswerk te doen?

Karel: De grootste voldoening haal ik uit het feit dat de collega's, de archeologen, hun archeologienota's en rapporten kunnen schrijven en dat ze daar een volledige wetenschappelijke bibliografie bij kunnen steken. Ik ben tevreden als mensen mijn werk goed kunnen gebruiken.

Erfpunt: Hoe ervaar je de werksfeer bij Erfpunt?

Karel: De werksfeer is hier altijd heel goed geweest, vanaf het begin al. Ik vind de collega's zeer aangenaam en de sfeer is open en vlot. Het is fijn om te werken op een plek waar je serieus genomen wordt en waar je de ruimte krijgt om geconcentreerd te werken.

Erfpunt: Bedankt voor dit gesprek, Karel. Het was erg interessant om meer te horen over je werk bij Erfpunt.

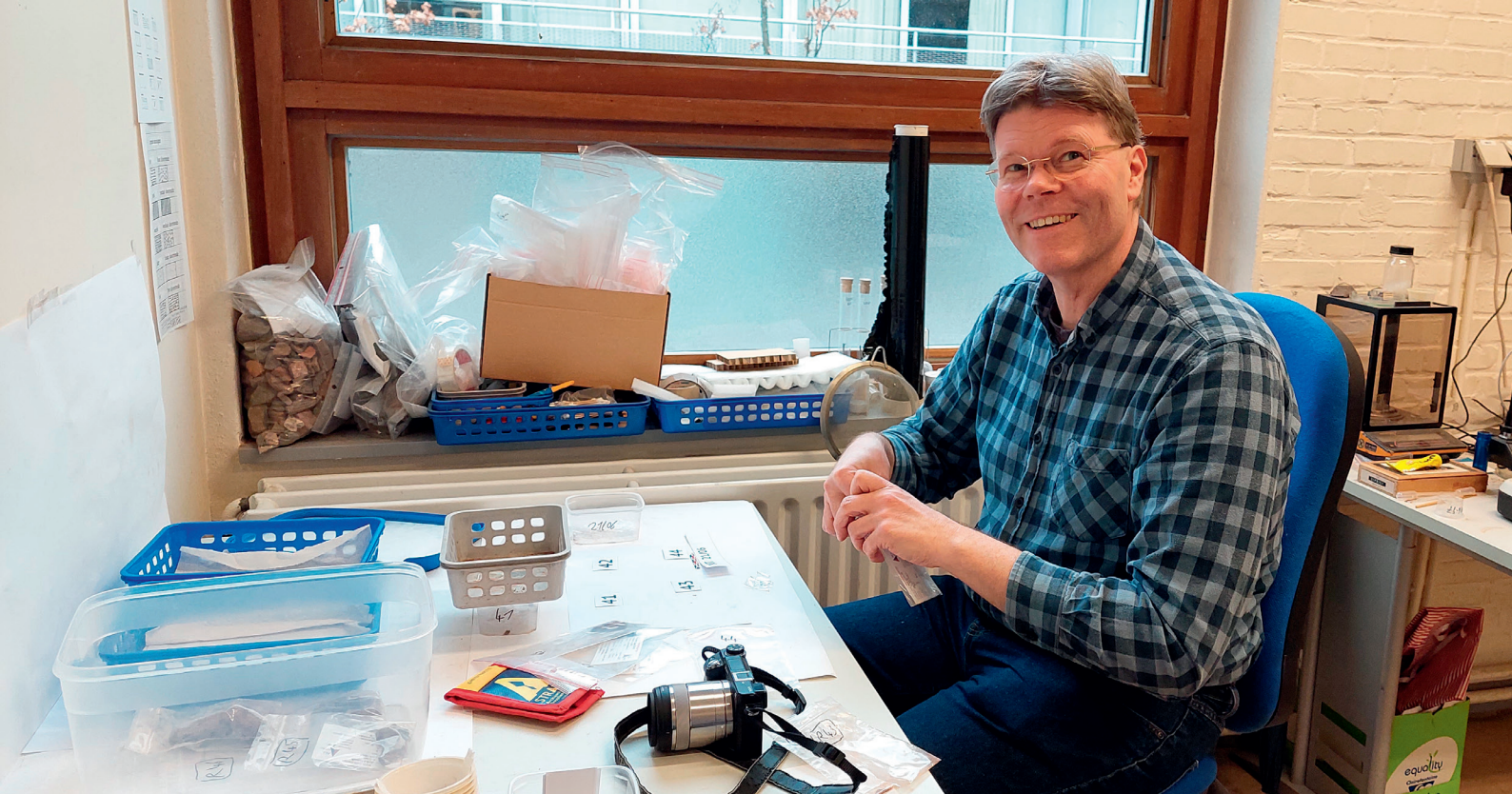
Karel: Graag gedaan, het was mijn plezier om te vertellen over mijn ervaringen hier.

Interesse om te werken als vrijwilliger bij Erfpunt?
Stuur dan een mailtje naar admin@erfpunt.be.

COLLECTIEBEHEER

In het hart van het Waasland bevindt zich het onroerenderfgoeddepot, een schatkamer vol archeologische ensembles en artefacten die zorgvuldig worden bewaard, bestudeerd en tentoongesteld. Als bewaarplaats van erfgoed biedt Erfpunt een inkijk in de rijke geschiedenis van de regio, waarbij het depot fungeert als een levendig centrum van onderzoek, educatie en publiekswerking.

“

Het conserveren was altijd
een boeiend proces”

In februari 2024 ging onze gewaardeerde collega Johan Van Cauter uit dienst. Achttien jaar lang heeft hij met veel toewijding en passie gewerkt als conservator, maar om medische redenen kon hij zijn werk helaas niet voortzetten. Desondanks kijkt Johan met voldoening terug op zijn boeiende carrière bij Erfpunt.

Erfpunt: Maar liefst achttien jaar lang werkte je hier bij Erfpunt met enorm veel passie en een diepgaande kennis van het vak. Kun je ons vertellen wat jouw werk inhield?

Johan: Ik ben hier in 2006 begonnen als conservator van archeologische metalen.

Erfpunt: Veel mensen beschouwen jou als een echte expert op dit gebied, klopt dat?

Johan: Dat klopt. Metaalconservatie is eigenlijk een niche binnen de archeologie. Het vakgebied van conservatie is enorm breed, dus als je een conservator bent die een allesomvattende kennis heeft, dan zal je specifieke aspecten zoals de metallurgie en mineralogie van metalen niet volledig beheersen. Ik heb mij gespecialiseerd in de metalen, waardoor ik er uitzonderlijk bedreven in ben geworden en alle specifieke onderdelen goed beheers.

Erfpunt: Hoe heb je die expertise ontwikkeld? Heb je specifieke opleidingen gevolgd?

Johan: Eigenlijk ben ik ooit afgestudeerd als juwelier en goudsmid, dus ik had al enige kennis van metalen. Via via ben ik in contact gekomen met professor Marc Lodewijckx, die verantwoordelijk was voor een restauratieatelier dat metalen behandelde en conserveerde. Van 1996 tot 2000 heb ik daar enorm veel geleerd, vooral over het corroderen van metalen. Daarnaast heb ik verschillende opleidingen gevolgd op het gebied van metallurgie, mineralogie, elektronenchemie, enzovoort. Zo heb ik een aantal cursussen gevolgd bij het IAP (International Academic Projects) in Londen. Ook heb ik een week les gehad van David Scott, van het J. Paul Getty Museum in Californië, over archeometallurgie. Bovendien heb ik twee maanden doorgebracht in het RGZM (Römisch-Germanisches Zentralmuseum), waar ik verschillende technieken heb geleerd.

Erfpunt: Je hebt je kennis dus grotendeels autodidactisch verworven, onder leiding van echte experts. Hoe ben je uiteindelijk bij Erfpunt terechtgekomen?

Johan: Ik werkte de eerste jaren als zelfstandige en had een heleboel klanten, waaronder heel wat musea in Vlaanderen. Ook de ADW (de vroegere naam van Erfpunt) was een van mijn klanten. Ik kwam hier ooit binnen om te vragen of ze fibula's hadden, omdat ik geïnteresseerd was om die opnieuw te maken. De toenmalige directeur, Rudi Van Hove, vroeg me of ik die fibula's ook kon conserveren, aangezien er destijds nog geen conservators waren. Zo is de bal aan het rollen gegaan en sinds 2006 was ik als conservator bij Erfpunt aan het werk.

Erfpunt: Zijn er conservaties of restauraties waar je bijzonder trots op bent en die je zijn bijgebleven?

Johan: Ik mocht ooit een Romeinse zilver-schat van een opgraving in Velzeke conserveren. Dat was enorm interessant, omdat de schat naast munten ook veel andere objecten bevatte. In het Waasland zijn ook veel kleine objecten opgegraven die interessant waren om te conserveren, zoals bijvoorbeeld een dolkje uit Sint-Gillis-Waas, een mes met een stempel erop, en alle fibula's uit Pontrave.

Erfpunt: Hoe heb je het proces van conserveren ervaren? Had je nooit stress om voorwerpen met veel historische waarde te conserveren?

Johan: Eigenlijk niet, dat was juist een uitdaging voor mij. Soms wist ik niet precies hoe ik moest beginnen, maar dan liet ik het een paar dagen bezinken, totdat ik in mijn hoofd had bedacht hoe ik te werk moest gaan. Het conserveren was altijd een boeiend proces: sommige zaken, zoals stempels in een metalen voorwerp, kun je niet zien aan de hand van een röntgenfoto. Als je dan geleidelijk aan begint te onderzoeken en te slijpen, kom je gaandeweg tot interessante ontdekkingen.

Erfpunt: Hoe kijk je terug op je carrière bij Erfpunt?

Johan: Het was een mooi hoofdstuk, dat ik nu enorm tevreden kan afsluiten. Ik heb hier graag gewerkt.

Erfpunt: Dank je wel, Johan, voor al je inzet en toewijding gedurende al die jaren. Je was een waardevolle aanwinst voor Erfpunt.

Het onroerenderfgoeddepot Waasland: jouw partner voor bruikleen en deponering

Ook dit jaar ontving het onroerenderfgoeddepot verschillende bruikleenaanvragen, zowel voor tentoonstellingen van gemeenten en musea als voor onderzoeken van wetenschappelijke instellingen en universiteiten.

Bruiklenen voor tentoonstellingen

Een van de eerste bruikleenaanvragen was voor de nieuwe vaste tentoonstelling op de Provinciale Erfgoedsite in Ename. Deze tentoonstelling laat mensen kennismaken met hoe erfgoed tegenwoordig wordt onderzocht, bewaard en opengesteld voor het grote publiek. Erfpunt heeft enkele stukken uitgeleend die een beeld helpen te geven van hoe archeologische objecten worden geconserveerd.

Daarnaast zijn er veel gemeenten die objecten uitlenen voor tijdelijke tentoonstellingen. De gemeente Beveren is een van de meest frequente en enthousiaste aanvragers. Zo heeft Beveren het afgelopen jaar de reizende expo Bult in zicht verwelkomd in Hof ter Welle. Deze expo draait rond nieuw archeologisch onderzoek over de vele middeleeuwse mottekastelen die Vlaanderen rijk is. Erfpunt heeft enkele objecten uitgeleend van de opgraving van de Singelberg te Beveren, waar ooit een motte heeft gestaan.

De gemeente Vrasene vierde het afgelopen jaar haar 888-jarige bestaan. Hiervoor werd een mini-expo uitgewerkt om de geschiedenis van Vrasene te tonen aan de hand van heel wat historische foto's en kaarten, en natuurlijk ook enkele mooie archeologische objecten uit de collectie van Erfpunt. Deze zijn daarna doorgereisd naar het Hof ter Welle in Beveren, waar de expo uit Vrasene de basis vormde voor een extra expo over de geschiedenis van Vrasene.

De gemeente Stekene heeft dit jaar uitgepakt met een fietsroute rond de Abdij van Boudelo. In samenwerking met Erfpunt werd een fietsroute uitgestippeld langs enkele kerken in Stekene waar telkens objecten uit de Boudelo-collectie werden opgesteld voor de bezoekers. Ook de heemkundige kring van Stekene, D'Euzie, sprong mee op de kar en leende archeologische

objecten uit om een kleine expo op te stellen rond de verdwenen abdij.

Dit jaar is Erfpunt ook gestart met de Archeologische Schatkamers. Lokeren was de eerste gemeente die van dit nieuwe initiatief gebruik heeft gemaakt. Er werd een expo gecreëerd rond drie eeuwen Romeinse geschiedenis, geïllustreerd door talrijke objecten opgegraven in Lokeren die zich in het depot van Erfpunt bevinden.

De laatste bruikleen werd aangevraagd door de opleiding Kunstwetenschappen en Archeologie aan de VUB. Via de organisatie TADA (die kinderen en jongeren in Brussel laat kennismaken met verschillende beroepen) werd aan de leerlingen van een basisschool in Schaarbeek geleerd wat het inhoudt om archeoloog te zijn. Enkele objecten van Erfpunt werden hiervoor ter illustratie gebruikt.

Bruiklenen voor onderzoek

Ook voor onderzoek worden vaak aanvragen ingediend om objecten te lenen of te komen bekijken in het depot, zowel door universitaire onderzoekers als private personen.

Zo werd er een aanvraag ingediend door een privépersoon die de geschiedenis van het strand van Sint-Anneke onderzoekt. Hij wilde enkele steentijdvondsten bekijken, die hij in het depot van Erfpunt heeft kunnen raadplegen en waar hij foto's van heeft kunnen maken.

Ook universiteiten vragen vaak bruiklenen voor onderzoek. Een van onze steentijdcollecties (Melsele – Hof Ten Damme) werd uitgeleend door de onderzoeksgroep Prehistorie van de UGent. Deze collectie zal de komende jaren verder worden onderzocht door enkele masterstudenten als onderwerp van hun afstudeerthesissen.

Naast de universiteiten zijn er ook andere onderzoeksinstellingen die aanvragen doen, zoals

musea. Zo zijn onderzoekers van het Mero-Jewel-project (een initiatief van het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis in Brussel) langsgekomen om objecten uit de collectie Temse-Klein Broek te bekijken. Dit project focust op gouden en zilveren juwelen uit de Merovingische periode: hoe werden ze gemaakt en welke metaallegeringen en edelstenen werden gebruikt om ze te vervaardigen?

Eind dit jaar heeft Erfpunt nog een aanvraag gekregen voor dezelfde collectie, voor een syntheseonderzoek dat net is goedgekeurd over begravingen in de laat-Merovingische periode. Men wil een beter beeld krijgen van de soorten begravingen en grafgiftten in deze periode.

Hieruit blijkt dat het depot van Erfpunt geen gesloten doos is. Veel objecten worden nog steeds uitgeleend om het grote publiek te inspireren en te informeren, of om een breed spectrum aan onderzoekers te helpen bij hun wetenschappelijk onderzoek.

Nieuwe aanwinsten voor het onroerenderfgoeddepot

Als erkend onroerenderfgoeddepot heeft Erfpunt een receptieve functie. Ook dit jaar werden veel nieuwe archeologische collecties gedeponeerd, zowel door ons eigen team van archeologen als door archeologische bedrijven die actief zijn in het Waasland. Hieronder volgt een kort overzicht.

Eigen opgravingen

De archeologen van Erfpunt hebben ook dit jaar niet stilgezeten. Er werden meerdere archeologische rapporten afgewerkt en de bijbehorende collecties werden gedeponeerd.

Enkele grote opgravingen en booronderzoeken uit 2020 werden afgewerkt, zoals Lokeren-Haarsnijderslaan, Beveren-Polderstraat en de opvolging van de werken aan de N450 in Melsele. Uit 2021 werd het onderzoek van de opgraving aan de Witte Molen in Sint-Niklaas afgerond en gedeponeerd.

De meeste deponeringen kwamen van de afgewerkte onderzoeken van opgravingen uit 2022. Zo werd alles wat gevonden werd in de proefsleuven aan de Nijverheidslaan in Waasmunster gedeponeerd. Uit Lokeren zijn twee collecties gedeponeerd: van de proefsleuven aan het Spoelepark en de Oude Vismijn. Ook de vondsten van de opgraving aan de Schaarbeekstraat in Melsele vonden hun weg naar het depot. Het onderzoek van de voorafgaande proefsleuven aan de grote steentijdopgraving aan de Pijkedreef in Belsele is ook afgerond, en de vele steentijdvondsten die hier al zijn uitgekomen liggen nu in het depot. Op de vondsten van de

grote vlakdekkende opgraving is het nog even wachten tot ook daar het onderzoek volledig is afgerond. Als laatste werd de collectie gedeponeerd van de proefsleuven die zijn getrokken in het Fort Liefkenshoek te Kallo.

Er werd ook al een opgraving uit 2023 gedeponeerd: de objecten van de opgraving in de Galgstraat te Sint-Niklaas hebben hun plaats in het depot gevonden.

Andere archeologische bedrijven

Ook de archeologische bedrijven hebben weer hun best gedaan. Zo werden twee grote collecties gedeponeerd door Acke & Bracke, waarvan er een uit de Papestraat te Lokeren komt en de andere uit het Bunderhof te Haasdonk.

Daarnaast werd er door BAAC NL opgegraven in de Hoogstraat te Lokeren, een grote site met zowel Romeinse als middeleeuwse vondsten. Die werden op 6 december gedeponeerd en naast de vondsten hadden ze nog een extra cadeautje mee voor ons: wij hebben de rest van de week nog kunnen genieten van heerlijke Nederlandse pepernoten.

RAAP België is twee grote collecties komen deponeren. Zij hebben de voorafgaande opgravingen gedaan langs het lijntracé van de waterstofleiding tussen Tielrode en Zelzate. Hier zijn 45 afzonderlijke sites uit voortgekomen, wat dus ook heel wat vondsten betekent! Daarnaast hebben ze de vondsten van de opgraving langs de Daalstraat in Vrasene gedeponeerd.

Ook De Logi & Hoorne hebben drie collecties gedeponeerd. Het ging om kleinere opgravingen. Twee ervan kwamen uit Lokeren, een aan de Hoogstraat en de andere aan de Pontweg. De laatste collectie kwam van een opgraving aan de Propser van Raemdonckstraat te Beveren.

Toevalsvondsten en schenkingen

Elk jaar krijgen we meldingen van toevalsvondsten of worden er aanvragen ingediend om oude erfstukken te schenken voor onze archeologische collecties. Deze keer kregen we drie schenkingen voor het depot, allemaal voor onze paleontologische collectie.

De heemkundige kring De Soevereinen uit Lokeren heeft een schouderblad van een wolharige neushoorn geschonken, een heel mooi stuk dat we zullen toevoegen aan onze paleontologische collectie. Daarnaast hebben twee privépersonen enkele bijzondere fossielen aan het depot geschonken, waaronder walviswervels en haaientanden uit de kleigroeves in Steendorp, en een walvisbeen en haaientanden uit het Deurganckdok uit Doel – enkele mooie vondsten waar onze vrijwilliger en paleontoloog Luc zeer blij mee was.

Naar de kern: hoe we röntgenbeelden gebruiken om metaalvondsten te onderzoeken

Erfpunt beschikt al lang over een conservatietelier. We voeren er opdrachten uit voor onroerendgoeddepots, archeologische bedrijven en particulieren. Door onze specialisatie in archeologische metalen voeren we vaak röntgenonderzoek uit op metalen vondsten. Heel vaak zijn dat niet meer dan roestklompen waar niets meer uit op te maken valt. Door die te röntgen krijgen we een eerste blik op wat erin verscholen zit en wat de volgende stappen in de behandeling zijn.

Wat is röntgenonderzoek?

Radiografie of röntgen is een beeldvormingstechniek waarbij het te bestuderen object met X-stralen wordt bestraald en de intensiteit van deze doorgelaten X-stralen wordt geregistreerd op een fotografische plaat achter het object. Na ontwikkeling wordt een plek waar veel straling terechtkwam met veel zwart aangegeven, terwijl onbelichte delen als wit worden gezien. Tussentijdse belichting wordt in grijsaarden weergegeven.

Door de combinatie van zwarte, witte en grijze delen krijgen we een beeld van wat er in het object zit. Want als conservator ben je op zoek naar het originele oppervlak in de roest- of corrosielagen. Het is dit originele oppervlak dat alle informatie heeft bewaard en dat de archeologen nodig hebben voor hun onderzoek.

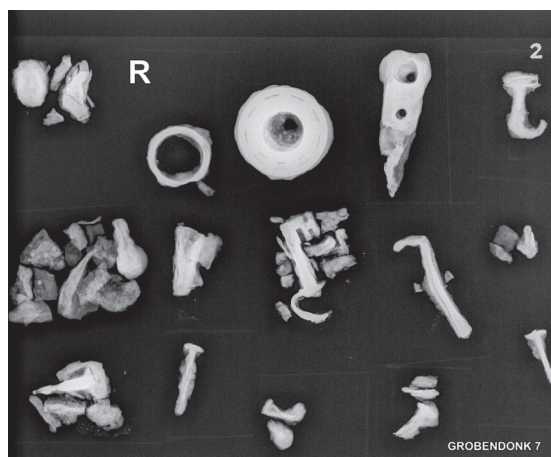
Afhankelijk van hoeveel er bewaard is van het originele oppervlak kan besloten worden dat de archeologen verder kunnen met de röntgenbeelden, zonder het oppervlak verder vrij te maken. In het andere geval worden op basis van de röntgenbeelden de corrosielagen verder weggehaald om het originele oppervlak wel volledig vrij te maken. Dat gebeurt vaak als er versiering aanwezig is op het oppervlak en/of als het zeer goed bewaard is en daardoor mogelijk gebruikt kan worden in tentoonstellingen.

De röntgenopdrachten van 2024

In 2024 hebben we voor twee archeologische bedrijven (Solva en Group Van Vooren) en het Provinciaal onroerenderfgoeddepot van de provincie Antwerpen röntgenonderzoek mogen doen.

Voor Solva werden tien verschillende sites geröntgend. Hieruit zijn geen verdere behandelingen gekomen. Met de röntgenbeelden hadden de archeologen genoeg informatie om de rapporten van de desbetreffende sites af te werken. Het ging om een verscheidenheid aan sites uit verschillende periodes, waaronder Romeins, middeleeuws en ook rond de Eerste Wereldoorlog.

Voor Group Van Vooren hebben we de ijzeren objecten geröntgend uit een recente opgraving van een Romeinse site. Hier zijn enkele mooie objecten uit gekomen, waaronder enkele Romeinse sleutels en een soort kniptang. Mogelijk zullen sommige objecten verder behandeld en vrijgemaakt worden, hetzij omdat het röntgenbeeld ons te weinig vertelt, hetzij omdat de objecten zeer goed bewaard zijn en daardoor in tentoonstellingen gebruikt kunnen worden.

Voor het depot van de provincie Antwerpen hebben we heel wat objecten van de Romeinse vicus van Grobbendonk geröntgend. Men is al jaren onderzoek aan het doen naar deze vicus en nu worden ook de laatste metalen vondsten geröntgend. Het ging hier vooral over kleinere objecten, zoals (klink)nagels of onderdelen van riemgespen, hoewel er ook enkele specialere vondsten tussen zaten, zoals een sleutel.

Ook dit jaar hebben we dus weer toffe röntgenopdrachten mogen uitvoeren en hebben we weer heel wat mooie objecten ontdekt.

BOUWKUNDIG EN LANDSCHAPPELIJK ERFGOED

In 2024 werd de herinventarisatie van het bouwkundig erfgoed in Stekene afgerond, waarbij waardevolle gebouwen werden toegevoegd aan de Vlaamse Inventaris Onroerend Erfgoed. Tegelijkertijd liep de evaluatie van het vastgestelde bouwkundig erfgoed in het Waasland door. Onze erfgoedconsulenten ondersteunden vergunningstrajecten en erfgoedkwesties, wat leidde tot een recordaantal adviezen.

Voor het onroerenderfgoedrichtplan Linkerscheldeoevers werden ambities geformuleerd en een actieprogramma opgesteld. Daarnaast droeg Erfpunt bij aan 'Stille Waters', een project over vlasrootputten in het Land van Dendermonde en Waas. Met maar liefst 25 genomineerde projecten voor de Wase Erfgoedprijs werd deze editie voor Erfpunt extra bijzonder. Tot slot blikken jobstudent Jolien en erfgoedconsulent Marie terug op hun tijd bij Erfpunt.

Herinventarisatie Stekene

In oktober 2024 werd de herinventarisatie van het bouwkundig erfgoed van Stekene afgerond. Tijdens deze herinventarisatiecampagne werd het bouwkundig erfgoed van Stekene dat nog niet aan de Vlaamse Inventaris Onroerend Erfgoed* werd toegevoegd, maar dat na onderzoek wel over een bepaalde erfgoedwaarde bleek te beschikken, alsnog aan deze inventaris toegevoegd. Dit proefproject werd financieel en administratief ondersteund door de gemeente Stekene.

Het doel van deze herinventarisatie is tweeledig: enerzijds draagt het onderzoek bij tot de wetenschappelijke kennis omtrent bouwkundig erfgoed in Vlaanderen, door hiaten in de bestaande inventaris aan te vullen. Het bouwkundig erfgoed van Stekene werd voor het eerst geïnventariseerd tussen 1976 en 1980. Een medewerker van de Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg (de voorganger van het huidige Agentschap Onroerend Erfgoed) stelde de inventaris samen, wat resulteerde in 124 inventarisfiches. Toengolden er echter nog andere uitgangspunten van welke gebouwen wel of niet werden opgenomen in de inventaris. De meeste destijds geselecteerde gebouwen dateren dan ook uit de 19de eeuw; gebouwen uit het interbellum en de naoorlogse periode werden niet opgenomen. Een chronologische aanvulling van de inventaris drong zich daarom op.

Anderzijds is deze herinventarisatie en de daaruit volgende lijst van extra erfgoedpanden een belangrijk beleidsinstrument voor de gemeente Stekene bij het evalueren van omgevingsaanvragen, of als basis voor een breder onroerenderfgoedbeleid binnen de gemeente.

Voor deze herinventarisatie werd de volgende methodologie gehanteerd: in een eerste fase werd een longlist van opmerkenswaardige gebouwen opgesteld. De consultants bouwkundig erfgoed van Erfpunt werden hierin bijgestaan door jobstudenten (met een achtergrond in relevante wetenschappen). De jobstudenten werden betaald door de gemeente Stekene. De longlist werd binnen de krietlijnen van vooraf bepaalde criteria opgesteld: de panden moesten gelegen

zijn binnen de grenzen van Stekene, Kemzeke en Klein-Sinaai; ze mochten nog niet opgenomen zijn in de Vlaamse Inventaris Onroerend Erfgoed; en ze dienden een duidelijke erfgoedwaarde te hebben (hetzij architecturaal, historisch, sociaal of volkskundig van aard).

Het gaat in hoofdzaak om gebouwen (woningen, openbare gebouwen), maar ook enkele voorbeelden van zogenaamde klein erfgoed, zoals kapellen, werden opgenomen. Initieel was vooropgesteld om enkel naar bouwkundig erfgoed uit het interbellum en de naoorlogse jaren te kijken. Toch werden ook enkele bouwwerken van voor het interbellum opgenomen, bijvoorbeeld een ommegangkapel uit het vierde kwart van de 19de eeuw, of de aan de parochie van de Hellestraat verbonden gebouwen, die rond 1912 gebouwd werden. Deze gebouwen voldeden immers ook aan de vooropgestelde selectiecriteria. De bouwdata werden in samenwerking met het plannenarchief van de gemeente Stekene opgezocht, en waar dat niet mogelijk was, werd literatuuronderzoek of bouwhistorisch onderzoek uitgevoerd om tot een datering te komen.

Uit de longlist van 246 gebouwen werd na grondig onderzoek en overleg een shortlist van 52 individuele objecten geselecteerd. Selectiecriteria waren de representativiteit van de gebouwen voor een bepaalde stijl of bouwperiode, en eventueel ook hun historische, sociale of volkskundige waarde. Informatie over de geselecteerde objecten werd vergaard door een combinatie van veldwerk, literatuur- en archiefonderzoek. Ze werden gefotografeerd en vervolgens opgedeeld in waarderingscategorieën (A: toonaangevende panden, B: duidelijk herkenbare erfgoedpanden), waarna bondige beheersdoelstellingen werden geformuleerd. Er werd eveneens een GIS-laag met de locaties en de waarderingscategorieën aangemaakt.

Door deze nieuwe inventaris krijgen we een goed beeld van de historische bouwpraktijk in Stekene tijdens het interbellum en de naoorlogse periode. Het merendeel van de in de nieuwe inventaris opgenomen gebouwen dateert uit de

* <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

periode 1932-1939, toen duidelijk veel werd gebouwd in Stekene. De architectuurstijlen waarin de gebouwen (voornamelijk woonhuizen) in deze periode werden opgetrokken, omvatten onder meer nieuwe zakelijkheid, expressionisme, neotraditionalisme en art deco. De Vlaamse architectuur in het interbellum stond erg onder invloed van de Nederlandse architectuurtrends, en dat zien we ook in Stekene, zowel in enkele opvallende woonhuizen in de aan de Amsterdamse School verwante expressionistische stijl (Stationsstraat 21, Nationalestraat 43), als in meer bescheiden eengezinswoningen in het aan de Nieuwe Haagse School verwante kubisme (Kerkstraat 143-153, Molenbergstraat 60-62, Molenstraat 22-24). Een aantal woningen ontleent elementen aan de geometrische art deco (Sparrenhofdreef 40, Brugstraat 29).

Niet iedereen was in de late jaren 1930 echter te vinden voor deze toch vrij 'gedurfde' gevelontwerpen: in dezelfde periode kozen ook veel gezinnen voor een traditioneler geveluitzicht.

Zij lieten zich dan voornamelijk inspireren door stijlkenmerken die deels uit de tweede helft van de 19de eeuw overgenomen werden, zoals de decoratieve baksteenarchitectuur, die baksteen in verschillende kleuren en geometrische patronen laat spreken (Potaardestraat 33, Hellesstraat 187-189, Stationsstraat 37). Zowel de modernistische als de meer traditioneel geïnspireerde bouwwerken hebben één ding gemeen: het overwegende gebruik van de oer-Vlaamse baksteen als basismateriaal. Een 'ontdekking' is het monumentale woonhuis van de hand van de Gentse architect Charles Hoge (1890-1962)* in de Polenlaan 47, een ontwerp uit 1945. Hoge maakte carrière als de geliefkoosde architect van gegoeide burgers en industriëlen, die zijn uitbundige burgerhuizen en villa's in een combinatie van middeleeuwse, Spaans-Moorse, Anglo-Normandische en Vlaamse renaissance-elementen best konden smaken. Dat dit gebouw van deze bijzondere architect is toegevoegd aan de inventaris onroerend erfgoed is een van de belangrijkste verdiensten van dit herinventarisatieproject.

* Hoge, Charles | Inventaris Onroerend Erfgoed

De waardering van het lokale bouwkundig erfgoed – vervolg

Voortzetting van het waarderingsproject

Met de waardering van het vastgesteld bouwkundig erfgoed van het Waasland werd reeds in 2022-2023 gestart, en ook in 2024 werkten de erfgoedconsulenten van het team Beheer stelsmatig verder aan het in kaart brengen van de actuele toestand van het waardevolle patrimonium in de Wase regio. Al het bouwkundig erfgoed dat op de vastgestelde inventaris onroerend erfgoed staat (en dat niet beschermd is als monument) werd aan een onderzoek onderworpen, waarbij zowel de historische context, de actuele bouwfysische staat en aanwezige erfgoedwaarde werden bekeken en geëvalueerd. Het gaat om zeer uiteenlopende typologieën: van kerken, pastorieën, stadswoningen, boerenwoningen, hoeves, kapellen, tot zelfs bunkers.

Elk bouwwerk werd gequoteerd en ingedeeld in een waarderingscategorie. Voor elk object werden specifieke beheersadviezen en -doelstellingen geformuleerd. Een overzichtelijke GIS-laag met de waarderingscategorie van elk pand werd eveneens aangemaakt. Deze bundel aan informatie en tools werd aan de betrokken gemeentebesturen bezorgd, als ondersteuning en instrument voor hun lokaal onroerend erfgoedbeleid.

1049 panden

In totaal werden sinds het opstarten van het waarderingsproject in 2022 reeds 1049 panden gewaardeerd, op het grondgebied van de gemeenten Beveren, Temse, Sint-Gillis-Waas, Waasmunster en Stekene (inclusief alle respectievelijke deelgemeenten). De waardering van Sint-Niklaas en deelgemeenten werd opgestart in het najaar van 2024, voor Lokeren werd voorbereidend werk verricht, en Moerbeke werd reeds volledig gewaardeerd.

Algemeen kon worden geconcludeerd dat het vastgesteld bouwkundig erfgoed in het Waasland

er goed aan toe is: de grote meerderheid van de onderzochte gebouwen en structuren heeft zijn erfgoedwaarde goed weten te behouden en verkeert over het algemeen in goede tot zeer goede bouwfysische conditie. Slechts in een zeer beperkt aantal gevallen ging de erfgoedwaarde van het onderzochte bouwkundig erfgoed verloren door verregaande verbouwingen of sloop.

De voortzetting van de waarderingscampagne was voor de erfgoedconsulenten van Erfpunt ook in 2024 een boeiende (her)ontdekkingsreis doorheen het Waasland. Het is moeilijk kiezen uit het rijke aanbod, maar we zetten toch enkele hoogtepunten op een rij.

Lokale erfgoedparels

Een bijzondere ontmoeting hadden we in Krui-beke, waar we op Broekdam-Noord de restanten van het **17de-eeuwse Wallenhof** bezochten. [1] De huidige eigenaars hebben dit voormalige buitenverblijf van de Antwerpse familie Goubau zorgvuldig gerestaureerd en gerenoveerd, met maximaal behoud van de nog aanwezige erfgoedelementen. In het midden van de 17de eeuw was het hof bewoond door Maria Goubau (1614-1686), zesde kind van Jan Goubau, heer van Gijzegem en Mespelare, Antwerps schepen, koopman en grootaalmoezenier. Maria was later de overste van de Geestelijke Dochters van Cruybeke en financierde eveneens de uitbouw van het Schaliënhuys te Krui-beke.[2] Dit in oorsprong L-vormige volume – waarvan het dwarse deel in het midden van de 20ste eeuw

afgebroken is – werd volledig gerenoveerd/ge-restaureerd rond 2010. De typische kenmerken van dit in traditionele bak- en zandsteenstijl opgetrokken buitenhuis zijn vandaag nog goed leesbaar, en verschillende kenmerkende elementen, zoals een laatgotische haard en een gewelfde kelder, zijn goed bewaard.

Enkele tientallen meters verderop, op de Broekdam-Zuid, vinden we de **Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën**.^[3] Uit onze vele onderzoeken naar bouwkundig erfgoed in het Waasland weten we dat de regio bijzonder rijk is aan kapellen, in alle vormen en maten. Maar deze kapel uit 1823 is wel een bijzonder fraai exemplaar. De betreedbare kapel werd heropgebouwd, want zoals in veel gevallen werd ook hier de oorspronkelijke kapel uit 1734 verwoest tijdens de Franse Revolutie. Het gaat om een bakstenen gebouw in neoclassicistische stijl, met in de voorgevel een opmerkelijke ritmering van vier pilasters. Deze kapel is – zoals de traditie in Vlaanderen het wil – omgeven door lindebomen. De kapel straalt als nooit tevoren in haar oorspronkelijke staat, sinds in 2020 de in de loop der jaren verdwenen dakruiter opnieuw werd gebouwd en geplaatst.

In Tielrode herontdekten we een fascinerend voorbeeld van herbestemde industriële architectuur: de **voormalige mouterij Boel**.^[4] De mouterij (Antwerpse Steenweg 48) is een massief bakstenen gebouw op rechthoekig grondplan uit 1898. Het werd uitgevoerd in de typisch laat-19de-eeuwse industriële baksteenarchitectuur: functioneel, maar toch met enkele elegante ingrepen in de gevel, zoals in dit geval de drie zogenaamde 'Brugse traveeën' (verdiepte uit-

sparingen waarin vensteropeningen zijn aangebracht) in de voorgevel aan straatzijde. De mouterij werd in de jaren 1920 omgevormd tot de lint- en singelweverij Rubanerie/Lintweverij Des Flandres. Beide industriële activiteiten zijn nog aanwezig in de opschriften op de voorgevel: zowel 'MOUTERIJ' en 'TH. BOEL. ZN' als 'LINTWEVERIJ', 'RUBANERIE', en 'FLANDERS' zijn vrij goed leesbaar. Het complex werd herbestemd en omvat nu woongelegenheden.

Sinaai, een van de deelgemeenten van Sint-Niklaas waarvan de waardering in het najaar van 2024 werd opgestart, heeft een bijzonder hoge dichtheid aan waardevol bouwkundig erfgoed op een relatief klein grondgebied. Wie langs de bijzonder charmante Dries door Sinaaidorp – voorheen Dorpstraat – het dorp uit wandelt, moet onvermijdelijk halt houden bij het **imposante herenhuys in gele baksteen** (Sinaaidorp 94) ter hoogte van de kruising met de Zakstraat/Neerstraat. Deze woning, een ontwerp van August Waterschoot (1864-1940), stadsarchitect te Sint-Niklaas, werd circa 1906 gebouwd in opdracht van de familie Claus, van de gelijknamige mouterij. De mouterijgebouwen (voorheen

Sinaaidorp 100-102) werden in 1985 afgebroken. Het herenhuys is ontworpen in de voor de belle époque kenmerkende eclectische stijl en bevat stijlelementen uit zowel de neorenaissance als het neoclassicisme en zelfs de art nouveau.

Zoals deze magnifieke voorbeelden van lokaal bouwkundig erfgoed aantonen, vinden veel historische gebouwen opnieuw een plaats in onze hedendaagse samenleving, hetzij door een voortzetting van hun oorspronkelijke functie, hetzij door een geheel nieuwe invulling. Gelukkig maar, want leegstand betekent onvermijdelijk verval. Zoals onze waarderingscampagnes aantonen, is de overgrote meerderheid van de op de vastgestelde inventaris onroerend erfgoed opgenomen gebouwen in gebruik, en zijn de erfgoedwaarden grotendeels intact bewaard, klaar om ook door de volgende generaties gekoesterd te worden.

[1] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/17534>

[2] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/17562>

[3] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/17554>

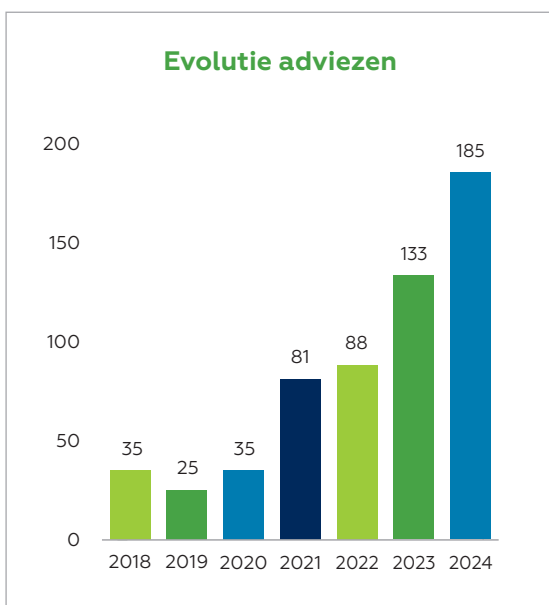
[4] <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/15763>

Advisering 2024

Als intergemeentelijke erfgoedconsulenten proberen wij de gemeenten en burgers bij te staan met raad en daad. Dit jaar brachten we maar liefst 185 adviezen uit, een verdere toename van 39 procent ten opzichte van vorig jaar. In het merendeel van de gevallen worden we gecontacteerd naar aanleiding van vergunningsaanvragen. Het vaakst gaat het om een verbouwing of sloop van bouwkundig erfgoed. Bij landschappelijk erfgoed gaat het geregeld om het kappen van bomen in waardevolle landschappen of bij historische woningen. Verder zijn er vergunningsaanvragen waar een archeologienota van toepassing is, maar in enkele gevallen ook locaties met een hoge archeologische trefkans, waar extra aandacht nodig is voor toevalsvondsten.

In meer dan een kwart van de gevallen wordt Erfpunt gecontacteerd vooraleer een vergunningsaanvraag wordt ingediend en is het mogelijk om via een preadvies het dossier in de goede richting te sturen. Dit zorgt ervoor dat in totaal slechts voor 4 procent van de ingediende omgevingsvergunningen een ongunstig advies moest worden afgeleverd. In 36 procent van de dossiers werden wel bijkomende voorwaarden gesteld om ervoor te zorgen dat de erfgoedwaarde behouden zou blijven. Doorgaans is het advies van Erfpunt gevolgd en opgenomen in de omgevingsvergunning.

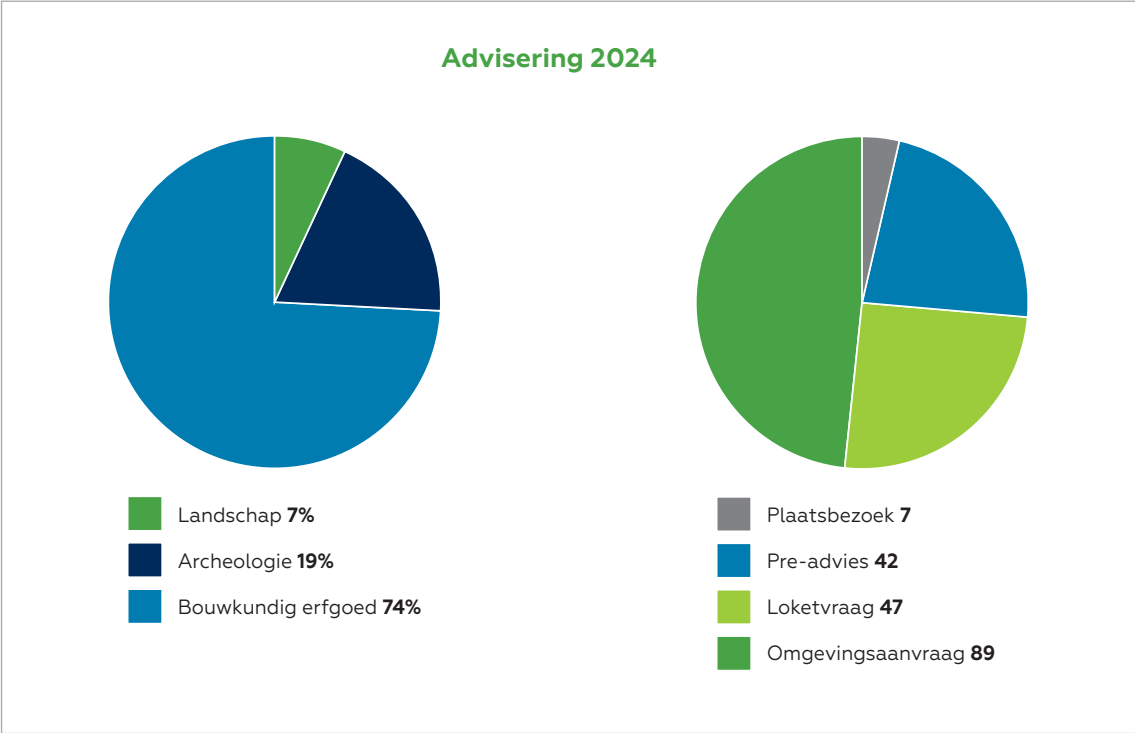
Dankzij de goede verstandhouding met de gemeentelijke diensten wordt Erfpunt bij steeds meer dossiers betrokken. Dat geldt ook voor gebouwen of sites die (nog) geen officiële erfgoedstatus genieten, maar wel als waardevol worden beschouwd. De variatie in projecten wordt steeds groter, wat ook meehelpt aan een verdere expertise-opbouw binnen de IOED. We merken dat de uitgevoerde actualisatie en waardering zijn vruchten afwerpt bij de dossierafhandeling. Niet alleen kunnen we sneller en meer gefundeerd advies uitbrengen, ook het aantal plaatsbezoeken kan hierdoor worden beperkt tot de sites waarover we niet over voldoende informatie beschikken.

Het moet gezegd dat veel eigenaars duidelijk rekening houden met de erfgoedwaarde van hun gebouw bij de opmaak van hun vergunningsaanvraag. Bij particuliere woningen gaat het vaak om bescheiden verbouwingen of renovaties. Bij grotere projecten, zoals sites met meerdere gebouwen, kasteeldomeinen of ruime herenhuizen, zoeken we naar manieren om het erfgoed te herbestemmen of om te vormen tot meerdere wooneenheden. Hier merken we dat de goede intenties vaak stranden op de strenge normering met betrekking tot veiligheid, toegankelijkheid of energie. Hierdoor blijkt de impact op de historische gebouwen groter dan aanvankelijk gepland. In sommige gevallen blijft alleen de gevel bewaard om het dorpszicht ongeschonden te houden.

Slechts in een beperkt aantal gevallen is volledige sloop goedgekeurd. Daarbij gaat het vaak om gebouwen die al sterk verbouwd waren in het verleden of die vanwege stabiliteitsproblemen niet meer in authentieke toestand te restaureren zijn. Eén bijzonder geval was een oude dorpswoning in Stekene, waar de oude deuromlijsting van het 18de-eeuwse gemeentehuis in was verwerkt. Deze krijgt opnieuw een plek in het huidige gemeentehuis. Er is verder ook een tendens om de oude transformatorhuisjes voor elektriciteit te vervangen door moderne cabines. De meeste daarvan hebben momenteel nog geen erfgoedstatus, maar we trachten in samenwerking met de gemeentebesturen de oudste exemplaren zo veel mogelijk te behouden.

Ten slotte zien we ook een toename in het aantal aanvragen voor het plaatsen van gevelisolatie aan de buitenzijde. Dat komt enerzijds door de toegenomen aandacht voor energie-efficiëntie en anderzijds door de recente vrijstelling van vergunningsplicht voor isolatie aan de bui-

tenzijde voor woningen die niet op de rooilijn staan. Hoewel voor gebouwen op de vastgestelde inventaris wel nog een vergunningsaanvraag nodig is, hebben deze werken een aanzienlijke impact op het straatbeeld.

Ambities voor het behoud van erfgoed in een dynamisch polderlandschap. Het onroerenderfgoedrichtplan Linkerscheldeoever

In april 2022 werd het 'Verbond voor de toekomst en leefbaarheid van het ommeland van de haven van Antwerpen, de polders op Linkerscheldeoever' ondertekend. In dit verbond werden de krachtlijnen vastgelegd waarbinnen de toekomstige ontwikkeling van de haven voor extra containercapaciteit mogelijk gemaakt wordt. In het verbond is er niet alleen aandacht voor landbouw, natuur en de leefbaarheid van de polderdorpen, maar ook voor landschap en erfgoed. Zo wordt er de komende jaren enerzijds geïnvesteerd in Doel en de restauratie van het Hooghuis, Hof ter Walle en de Scheldemolen. Anderzijds is bepaald dat er een erfgoedbeleid wordt uitgewerkt in de vorm van een onroerenderfgoedrichtplan om het landschap en erfgoed van de polders op de Linkerscheldeoever zoveel mogelijk te kunnen bewaren. Een onroerenderfgoedrichtplan focust op de opmaak van een geïntegreerde langetermijnvisie voor een welbepaald thema en/of gebied met een complexe opgave. Zo zijn er door het Agentschap Onroerend Erfgoed al richtplannen opgemaakt rond de hoogstamboomgaarden in Haspengouw en de mergelgroeven van Riemst. Het richtplan voor het erfgoed van Doel en de polders van de Linkerscheldeoever wordt door Erfpunt opge maakt in opdracht van de gemeente Beveren.

De opmaak van het onroerenderfgoedrichtplan ging van start in het voorjaar van 2023 met verkennende gesprekken en de opmaak van een inventaris van de erfgoedkenmerken van het Wase poldergebied op Linkerscheldeoever. Op 9 oktober 2023 werd de intentieverklaring onder-

tekend door verschillende partners binnen maar ook buiten het verbond. Een aantal verbondspartijen en stakeholders besloten het proces alleen mee op te volgen vanuit de klankbordgroep.

In 2024 was het tijd voor het echte werk: het formuleren van ambities en de opmaak van een actieprogramma. De ambities worden vooropgesteld voor het hele poldergebied, terwijl het actieprogramma zich richt op het gebied ten noorden van de haven.

Bij het uitwerken van de ambities is vertrokken vanuit de kenmerkende elementen van het Wase poldergebied: de rationele structuur, het landbouwgebruik, de dijken, de krek en watergangen, maar ook de historische hoeves, monumentale schuren en (dijk)gehuchten van landarbeiderswoningen. Verder is er aandacht voor de dynamische relatie tussen mens en natuur in de ontwikkelingsgeschiedenis van het poldergebied en het zichtbaar en onzichtbaar aanwezige militaire erfgoed. Bijzondere aandacht gaat uit naar het polderdorp Doel, hoewel de meeste krijtlijnen daarvoor al zijn uitgezet in het Ommelandverbond. Dat verbond is ook richtinggevend voor de uitwerking van de ambities. Het onroerenderfgoedrichtplan vormt daarbij enerzijds een toetsingskader voor plannen waarbij impact op het behoud van landschap en erfgoed wordt verwacht. Anderzijds zijn er afspraken met betrekking tot landbouw, natuurcompensatie en havenontwikkeling waar rekening mee moet worden gehouden.

Dat maakt het geen eenvoudige evenwichtsoefening om de ambities die bij de partners aanwezig zijn met betrekking tot het behoud van landschap en erfgoed te formuleren zonder voorafnames te maken op toekomstige ontwikkelingen. Dit leverde boeiende discussies op binnen de klankbordgroep, waarbij geleidelijk aan een gedragen tekst is gekneed. Dit moeilijke proces, samen met een aantal onzekerheden in de uitvoering van het verbond, zorgde voor een aanzienlijke vertraging. Omwille van dit precaire evenwicht is besloten om het onroerenderfgoedrichtplan samen met het actieprogramma voor te leggen voor definitieve goedkeuring, zodat er een zicht is op de financiële en praktische gevolgen van dit plan.

Daarbij is eerst een longlist uitgewerkt van 27 acties die uitvoering kunnen geven aan de vooropgestelde ambities. Daarvan bleken er verschillende al lopende of gepland te zijn in navolging van het verbond. Na selectie werd deze lijst herleid tot 22 mogelijke acties, die uiteindelijk werden samengeballd in 17 actiepunten. Daaruit zal in eerste instantie een se-

lectie gemaakt worden van quick wins en prioritaire investeringen. Een aantal actiepunten vereist verder onderzoek of overleg vooraleer concrete maatregelen kunnen worden voorgesteld. Niet alle acties vergen rechtstreekse financiële inspanningen. Verschillende kunnen binnen de bestaande werking van de partners worden opgenomen. Het belangrijkste blijft evenwel het streven naar samenwerking en wederzijds begrip om zo binnen deze dynamische context het kenmerkende landschap en erfgoed van de polders door te geven aan de komende generaties.

Stille Waters

In 2024 werkte Erfpunt mee aan het project 'Stille Waters. Vlasrootputten in het Land van Dendermonde en het Land van Waas'. Daarin namen de collega's van de IOED Schelde-Durme onder leiding van Lies Vervaeke het initiatief om de vlasrootputten weer onder de aandacht brengen aan de hand van een reizende tentoonstelling, een podcast én de publicatie van een boek in samenwerking met diverse partners. Erfpunt maakte deel uit van de begeleidingsgroep, stond in voor de vormgeving van de reizende tentoonstelling en ging mee op plaatsbezoek voor de landschappelijke boringen.

Het Land van Waas en het Land van Dendermonde zijn bijzonder waterrijke regio's met de stromen Schelde, Durme en Dender in de hoofdrol. Het landbouwlandschap wordt gekenmerkt door tal van andere, kleinere waterelementen: beken, grachten, gekanaliseerde waterlopen en stilstaande waterpartijen. Veel

van deze waterelementen vervulden voor onze voorouders diverse functies. Een ervan was het roten van vlas.

Vlasrootputten zijn kleine, gegraven of deels natuurlijke waterpartijen waarin men de vlasvezels losweekte van de houtige kern om ze vervolgens te verwerken tot linnen. Het Land van Waas en het Land van Dendermonde waren belangrijke vlasproducenten, dus het landschap was vanaf de late middeleeuwen tot ongeveer het midden van de 20ste eeuw bezaaid met deze vlasrootputten.

Minstens de helft van de huishoudens op het platteland hield zich bezig met de vlaseelt en de vlasvezelvoorbereiding. De taaie vezels werden bewerkt tot fijn vlagaren. Uit het vlaszaad perste men lijnolie, gebruikt voor het vervaardigen van zeep en verf. Dendermonde, Sint-Niklaas en Lokeren waren belangrijke vlascentra,

befaamd om hun zogenaamd 'blauwe vlas'. Die uitstekende reputatie zou te danken zijn aan het typische vlasroten in putten.

Waar het roten van vlas in de Leie bij Kortrijk – het epicentrum van de vlasteelt en de vlasverwerking vanaf ca. 1850 – goed gedocumenteerd is, is dat voor onze Oost-Vlaamse regio een stuk minder het geval. Omdat ze door onze voorouders werden beschouwd als banale elementen in het landschap zijn de rootputten en de karweien in en rond het water amper gedocumenteerd. Vlasrootputten vormen nochtans een belangrijke vorm van landschappelijk erfgoed. Het zijn de landschappelijke relictten van een nijverheid die de Vlaamse keuterboer in verbinding bracht met de wereldeconomie, want het afgewerkte linnen vond een afzetmarkt tot in overzeese kolonies.

Ondanks hun economische belang kregen vlasrootputten in de historiografie of bij het brede publiek amper aandacht. Daarom was er nood aan verder onderzoek. Daaruit bleek dat vlasrootputten soms hun sporen nalieten in boekhoudingen, aankondigingen in kranten, procesdossiers, maar soms ook op oude kaarten zoals kadasterkaarten, in de Atlas der Buurtwegen en in landboeken. Enkele landbouwkundigen kropen in de 19de eeuw in hun pen om het vlasroten te verbeteren.

Tijdens het project werd geprobeerd om alle levende kennis rond het vlasroten te capteren via interviews. Sommige geïnterviewden waren ooggetuigen als kind, een klein aantal werkte zelf nog aan een vlasrootput, en anderen baseerden zich op de verhalen van hun eigen ouders of familieleden. De verhalen van deze getuigen leverden een schat aan kennis en woordenschat op, nieuwe inzichten, maar ook boeiende persoonlijke anekdotes.

Op basis van deze bronnen ging het projectteam op het terrein op zoek naar sporen van vlasroten in de bodem, waarbij we enkele verkennende grondboringen uitvoerden. Deze relictten van vlasrootputten in het landschap beschouwen we als landschappelijk erfgoed. We willen ze zo goed mogelijk doorgeven aan toekomstige generaties. Herstelde vlasrootputten hebben echter ook een ecologische waarde, met specifieke en unieke planten, insecten, am-

fibieën en vogels. Daarnaast vormen dergelijke kleine waterelementen nuttige waterbuffers tijdens de steeds vaker voorkomende extreme weersomstandigheden.

Alle informatie die werd verzameld tijdens het project is gebundeld in een boek, uitgegeven in de reeks *M&L Books* door die Keure. De reizende expo maakt vanaf het voorjaar van 2025 deel uit van de vaste uitleencollectie van Erfgoedcel Dijk 92 en Erfgoedcel Waasland.

Vlas slijten in Eksaarde, ca. 1950 © privécollectie

Vlasrootputten in Nieuwkerken-Waas, 1904 © Universiteitsbibliotheek Gent Recollecting

vlasrootput in Lokeren (c) RLSD

“

Bij Erfpunt werken was een unieke kans om praktijkervaring op te doen binnen mijn vakgebied”

Jolien Cerpentier werkt al vijf jaar als jobstudent bij Erfpunt en heeft de afgelopen jaren waardevolle ervaring opgedaan binnen het erfgoedveld. In dit interview vertelt ze over haar ervaringen bij Erfpunt en hoe die haar studies en haar als persoon hebben verrijkt.

Erfpunt: Hoe heb je Erfpunt leren kennen?

Jolien: Ik heb Erfpunt leren kennen dankzij mijn opa. Toen ik aan mijn studie Kunstwetenschappen en Archeologie begon, vroeg hij zich af waar ik later in het werkveld terecht zou komen. Op dat moment ontdekte hij dat Erfpunt studentenjobs aanbood tijdens de zomer. Ik was meteen enthousiast en heb me direct kandidaat gesteld.

Erfpunt: Waar komt je interesse in (onroerend) erfgoed vandaan?

Jolien: Ook dat heb ik te danken aan mijn opa. Als kind werd ik meegenomen op eendeloze, langdradige museumbezoeken met mijn oma, opa, mama en zus. Mijn opa en ik waren steevast de laatsten die het museum verlieten.

Erfpunt: Waarom wilde je bij de IOED van Erfpunt komen werken als jobstudent?

Jolien: Mijn studie Kunstwetenschappen en Archeologie aan de VUB sloot perfect aan bij de studentenjob bij Erfpunt. Het was een unieke kans om praktijkervaring op te doen binnen mijn vakgebied.

Erfpunt: Wat waren jouw taken bij Erfpunt?

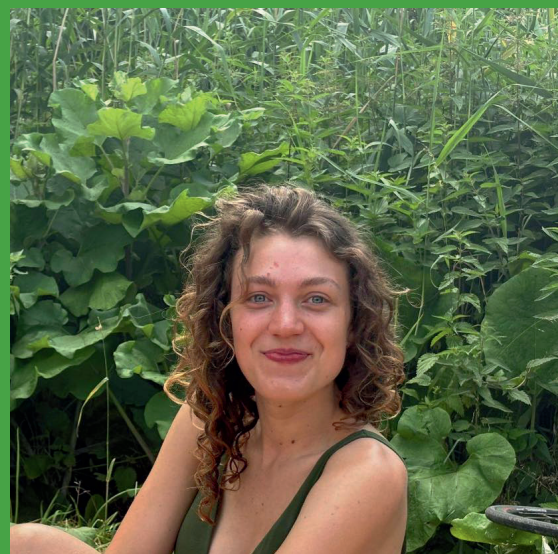
Jolien: Ik werk ondertussen al vijf jaar als jobstudent voor Erfpunt tijdens de zomer. In die tijd heb ik zo goed als het hele Waasland doorkruist voor de herinventarisatie en herwaardering van interbellumpanden, onder andere in Lokeren, Temse, Sint-Niklaas, Stekene en Zwijndrecht.

Erfpunt: Hoe heb je jouw periode bij Erfpunt ervaren? Was het leerrijk?

Jolien: Absoluut! Ik heb geleerd om zelfstandig authentieke interbellumpanden te herkennen (en ze zo subtiel mogelijk te fotograferen). Dat is iets wat je moeilijk uit een paar lesfoto's kan halen. Daarnaast leerde ik werken met QGIS, wat later in mijn studies ook heel nuttig bleek.

Erfpunt: Wat neem je mee van deze werkervaring in je studie?

Jolien: Heel veel! De praktijkervaring in het veld, het herkennen van interbellumpanden, het werken met QGIS, maar ook de fijne samenwerking met collega's. We wisselden interessante publicaties en websites uit en volgden workshops, wat me als persoon enorm heeft verrijkt.

Wase Erfgoedprijs 2024

Erfpunt en Erfgoedcel Waasland bundelen de krachten en organiseren samen jaarlijks de Wase Erfgoedprijs. Met het toekennen van de Wase Erfgoedprijs willen we de aandacht vestigen op bijzondere projecten over het Wase erfgoed in de ruimste betekenis van het woord.

We zoeken projecten die in het Waasland of daarbuiten werden gerealiseerd en die op de een of andere manier bijdragen tot de verruiming en de verdieping van de kennis over het Wase erfgoed en de bekendmaking ervan.

De Wase Erfgoedprijs bekroont elk jaar drie laureaten, waaronder één hoofdwinnaar. De Wase Erfgoedprijs wordt jaarlijks afwisselend uitgereikt aan een project binnen het cultureel erfgoed en aan een project binnen het onroerend erfgoed. Voor deze zesde editie lag de focus op onroerend erfgoed. Wie een gemengd project heeft, dat zowel cultureel als onroerend erfgoed omvat, kan kiezen in welk jaar hij of zij indient.

In 2024 werd voor het eerst met drie categorieën gewerkt: particuliere renovatie of restauratie, publieke renovatie of restauratie, en publieksproject. Er waren dit keer maar liefst 25 genomineerden. Dit maakte het voor Erfpunt een bijzondere editie.

Naast de Wase Erfgoedprijs belooft het publiek zijn favoriete project met de publieksprijs. Elk jaar wordt eveneens een persoon gekozen om de Prijs van Algemene Verdienste voor het Wase erfgoed in ontvangst te nemen. Met deze prijs worden de uitzonderlijke inzet of verwezenlijking(en) binnen het erfgoedveld van het Waasland bekroond.

De 25 genomineerde projecten

1. Villa Hortensia werd door ontwikkelaar Ooms & Partners tot in de puntjes gerenoveerd tot negen exclusieve luxeappartementen in het centrum van Burcht. Dit gebeurde met het nodige respect en met behoud van de authentieke elementen kenmerkend voor dit vroeg-20ste-eeuwse ne-

ogotische pand. Zaakvoerder Pieter Ooms vond het belangrijk om zoveel mogelijk elementen, zoals vloeren, hoge plafonds, sierlijsten en open haarden, te redden en in ere te herstellen. In dat opzicht was deze verbouwing zowel een restauratie als een renovatie. Het gebouw straalt warme luxe uit en is voorzien van alle moderne comfort.

2. Natuurpunt Waasland kern Haven restaureerde het iconische boothuis bij de Grote Geule in Kieldrecht in samenwerking met verschillende partners. Het werd door studenten architectuur ontworpen als een infopunt met een uitkijkplatform en een vogelkijkwand. Dankzij foto's en getuigenissen van inwoners werd het oudste deel heropgebouwd naar de oorspronkelijke vorm. De realisatie gebeurde met de hulp van een vijftigtal vrijwilligers van binnen en buiten de organisatie. Zo werd het een mooie kruisbestuiving tussen natuur en erfgoed.

3. De werkgroep Funerair erfgoed van Heemkring De Souvereinen promoot sinds 2021 het peterschap en hergebruik van historische graven in Lokeren, in het bijzonder op begraafplaats Oude Brug. Hier werden de voorbije jaren vier bijzondere graven geres- taureerd door de werkgroep en zijn leden. Met deze sprekende voorbeelden wil de werkgroep meer bewustwording rond het belang van funerair erfgoed tweegbrengen en mensen inspireren om zelf met historisch waardevolle graven aan de slag te gaan.

4. PAN Boombeheer verbouwde in 2022 de oude Beerkaai aan de Middendam in Daknam tot uitvalsbasis. Er werd voor gekozen om het oude stenen gebouw met ruime mestkelder intact te laten en de toegevoegde schuur te vervangen door een werkatelier en een klein kantoor met uitzicht op de Durme. Er werd ecologisch gebouwd met hout van streekeigen bomen en recuperatieschrijnwerk. Het is de bedoeling om van deze werkplek een inspirerende ontmoetingsplek te maken.

5. Het buurtcomité aan de Gentse Steenweg en de Doorgangstraat in Lokeren nam het initiatief om samen met een aantal vrijwilligers het Mariakapelletje in de straat te restaureren, dat al jaar en dag een ontmoetingsplek is voor de buurt. Het metselwerk werd hersteld, er werd opnieuw geschilderd en er werd een nieuw raam gemaakt voor de nis met het opgefriste Mariabeeld. Het kapelletje werd gepast ingehuldigd tijdens de buurtfeesten in september 2023.

6. Sinds 2020 is Didier Albertyn gestart met werken om het 17de-eeuwse Padde-schoothof in Sint-Niklaas in zijn oude glorie te herstellen. De vroegere paardenstallen zijn ondertussen geres- taureerd en kregen een nieuwe invulling. De buitengevels en het dak van de residentie uit 1626 zijn her- steld, met aandacht voor oudere bouwspo- ren. De oprit werd opnieuw aangelegd en de kasteelvijver vrijgemaakt. De overwoekerde tuin werd omgevormd tot een voedsel- bos, kruidenweide en hoogstamfruitboom- gaard.

7. Het voormalige woonhuis van de maalderij Haentjes (Stekene) uit 1932 werd na aankoop in 2021 met zorg gerenoveerd door Klaas en Evy Van Gasse-Govaert als eigen woning met een authentiek historisch karakter. Het project vroeg een grondige aanpak, waarbij het gebouw grondig werd gestript om als basis te kunnen dienen voor een woning met hedendaags comfort. De voordeur is authentiek, net als delen van het houten dakgebinte. Het houten schrijnwerk van de ramen werd geheel naar historisch model vernieuwd, inclusief de groene decoratieve beglazing. Daarnaast hebben Klaas en Evy ernaar gestreefd zoveel mogelijk authentiek materiaal te recupereren.

8.

De eclectische woning uit 1912 in de Oeverstraat in Temse werd gerenoveerd door Johan Krijgsman, CEO van ERA en Alfabet. Het gebouw werd van boven tot beneden

aangepakt met aandacht voor de aanwezige erfgoedwaarden, zowel exterieur als interieur. Binnen het project werd een grote diversiteit aan woonunits gecreëerd. Vandaag zijn alle appartementen verhuurd aan een gezonde mix van alleenstaanden, jonge koppels en mensen die dicht bij het centrum willen wonen. Door de grondige renovatie en restauratie hebben de bewoners de kans gekregen om in een erfgoedpand te wonen dat voldoet aan alle hedendaagse comfortnormen en gebruiksgemak. Zo kreeg dit oude, verwaarloosde pand een tweede leven.

9. Vastgoedontwikkelaar Yusuf Yaman kocht in 2014 vol enthousiasme de Vinckenhoeve in Elversele aan voor zijn gezin. Eerst stond de renovatie van de lange schuur, die werd omgevormd tot een woonhuis, op de planning. Daarna was de houten hooischuur aan de beurt. Deze, eerder zeldzaam bewaarde, houten schuur met wolfsdak werd volledig ontmanteld en voorzien van een nieuwe bakstenen fundering, de asbest dakbedekking werd vervangen door een rieten dak, en de houten draagstructuren werden verstevigd waar nodig. Dit type houten hooischuren bevindt zich doorgaans in een slechte bouwfysische conditie en wordt steeds schaarser in de regio, wat deze opwaardering zo bijzonder maakt.

10. De gerenoveerde schuur in de Klein Laarstraat in Beveren is al zes generaties lang eigendom van de familie De Paep. Ze vormt een prachtig 19de-eeuws erfgoedensemble als boerenerf met een traditionele boerenwoning, dwarsschuur en stallen. Begin 2022 startte de familie De Paep-Van de Vijver uit eigen beweging met de renovatie van deze bijzondere schuur: de bakstenen gevels werden zorgvuldig gereinigd en opnieuw gevoegd, en het pannendak werd vernieuwd met behoud van de authentieke dakconstructie. Ook de staldeuren en poorten werden vervangen met aandacht voor het historische karakter. De ankers werden geschilderd en het bijbehorende smeedwerk werd vernieuwd met oog voor het authentieke karakter.

11.

Het behoud en de renovatie van de in oorsprong 18de-eeuwse hoevesite Ketelboet in Waasmunster hebben we te danken aan Patricia Maes. Een oude hoeve met boomgaard, schuurvolume en bakhuisje werd

geleidelijk omgevormd tot een woonerf met drie wooneenheden, ontwikkeld als co-housingproject. De hoeve en het bakhuisje werden gerestaureerd, en de schuur werd gerenoveerd en herbestemd als nieuwe wooneenheden. In 2021 en 2022 werd de bijzondere rotsbepoistering hernieuwd langs de zij- en achtergevel van de hoeve en rond de hekpijlers die toegang geven tot het erf. Het resultaat is een gaaf bewaard, authentiek hoeve-erf met historisch karakter en een toekomstgerichte en eigentijdse invulling.

12. Het 18de-eeuwse Huis Clippeleer in Beveren, gelegen op het domein van het voormalige klooster der Wilhelmiëten, maakt deel uit van het gebouwenpatrimonium van de VZW Katholiek onderwijs Groot-Beveren. In dit project werd de eerste verdieping gerenoveerd en het gelijkvloers, dat al in 2012 werd gerenoveerd, verder opgefrist. Zo werd het volledige dak vernieuwd, met behoud van het bestaande dakgebinte. Daarnaast was er aandacht voor het behoud van de voornaamste erfgoedelementen in het interieur, zoals de oorspronkelijke houten trap en de schouwmantel. De historische architectuur en de verhalen die verbonden zijn aan het gebouw kunnen het onderwijs verrijken en de leerervaringen van leerlingen verdiepen.

13. De oranjerie is een integraal onderdeel van het beschermde landschapspark Hof ter Saksen. In 2021 raakte het beschadigd door een brand. De gemeente Beveren startte in 2022 met het herstel van de oranjerie, waarbij de door brand vernielde binnenruimtes, voorgevel en zijgevel werden gerestaureerd, terwijl de bovenverdieping met aangepaste draagstructuren werd voorbereid op de toekomstige inrichting als natuuratelier. Bijzondere aandacht ging uit naar het schrijnwerk en de beglazing, waarbij werd gekozen voor dubbele beglazing met geïsoleerd getrokken beglazing langs de buitenzijde om het authentieke historische karakter te evenaren. Het gevelstucwerk en de sierlijsten werden hersteld en geschilderd met kalkverf.

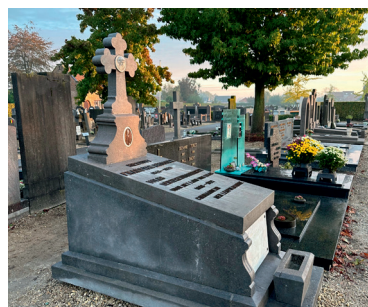
14. De gedeeltelijk beschermde site van de voormalige Vrije Technische Scholen (VTS) in Sint-Niklaas kreeg een nieuw leven. Het stadsbestuur ontwikkelde er, samen met onder andere Interwaas, een kwaliteitsvol en duurzaam stadsvernieuwingsproject. De historische gebouwen kregen een aangepaste nieuwe functie, met een gevarieerde mix van bewoning en cultuur. De speelplaatsen zijn omgevormd tot aangename groene verblijfsruimtes, die een bijkomende verbinding vormen in de stadskern.

15. Huis Janssens werd in 1878 gebouwd als woonhuis voor Alfons Janssens, de jongste zoon van een vooraanstaande Sint-Niklase textielfamilie. De oorspronkelijke indeling en een groot deel van de vaste interieuraankleding werden vrij intact bewaard, maar enkel onderhoud volstond niet meer om het gebouw in topconditie te houden voor een hedendaagse museumwerking. Een historische fotoreeks en uitgebreid vooronderzoek naar de oorspronkelijke aankleding, tegels, hang- en sluitwerk, haarden ... maar ook onderzoek naar de technische kwaliteit van het baksteenmetselwerk en het oorspronkelijke voegwerk gaf de stad Sint-Niklaas alle gegevens die ze nodig had om het gebouw in zijn oorspronkelijke glorie te herstellen. De restauratie kende haar apotheose met een meerdaags event bij de opening van het Curiosum, de nieuwe museale invulling waar verwondering vooropstaat.

16. In 2023 onderging de grafzerk van oud-volksvertegenwoordiger Frans Van Brussel op de begraafplaats van Stekene een grondige en volledige restauratie. Mede dankzij een subsidie van de provincie Oost-Vlaanderen werd de arduinen grafsteen door Kunststate-lie Thienpont gerestaureerd en teruggeplaatst op een nieuwe fundering. Met deze eerste realisatie uit het onderhoudsplan voor de begraafplaatsen wil de gemeente Stekene anderen inspireren om met funerair erfgoed aan de slag te gaan.

17. In 2023 was het honderd jaar geleden dat de Lokerse Site Oudenbos werd gereali-seerd, een unieke wijk in Vlaanderen waar-bij een industrieel voor zijn werkliden voorzag in woningen, een kerk, een school met leerkrachtenwoning, een klooster, een ziekenhuis, een directeurswoning, een be-graafplaats en dergelijke. In Henegouwen kennen we 'Le grand Hornu', in Lokeren wil '100 jaar Oudenbos' de aandacht vestigen op dit erfgoed, uniek in Vlaanderen. Duizen-den bezoekers maakten tijdens het project kennis met de waarde ervan.

18. Ter gelegenheid van de eerstesteenlegging van de Sint-Egidiuskerk in Sint-Gillis-Waas organiseerde de VZW Pastorale Werking een tentoonstelling in de parochiekerk. Hedendaagse kunstenaars exposeerden hun werken, en in samenwerking met het gemeentearchief werd een tijdelijk van de parochiegeschiedenis opgesteld. Be-zoekers konden kerkelijke kunstschaten en voorwerpen ontdekken, en het be-lang van hun restauratie werd benadrukt.

19. In het boek Heimweeën brengt Johan De Vriendt zijn persoonlijke verhaal over de pijnlijke maar uiteindelijk succesvolle strijd voor het behoud van Doel en de omringen-de polders. Hij zet een doorleefde visie op erfgoed uiteen, die rekening houdt met de uitdagingen van vandaag en morgen rond natuur, bewoning, landbouw, welvaart en welzijn. Vandaar de titel 'heim-weeën'. Wee-en gaan gepaard met pijn, maar kondigen nieuw leven aan. Heimweeën is een verhaal van verlies, maar vooral van persoonlijke groei en maatschappelijke winst. Het boek werd uitgegeven door Ertsberg, kreeg lo-vende recensies voor de originele inhoud en de literaire stijl, en is intussen bewerkt als muzikaal verteltheater: De zeis wetten.

20. Het Heirbrugmolenpark in Lokeren is een publiek toegankelijk park van tienduizend vierkante meter rond de historische Heir-brugmolen. Deze 19de-eeuwse korenwind-molen, nu onderdeel van het Stadsmuseum, is beschermd erfgoed. Het park biedt bloem-rijke weides, picknickplekken, ecologische tuinen, verharde paden voor rolstoelgebrui-ers, natuurlijke speelzones en een amfit-heater. Nieuwe toegangswegen tot het park zorgen voor een veilige verbinding en sluiten wat verderop aan bij het fietsrouten-netwerk. Het park zet sterk in op ecologie en duurza-me stadsontwikkeling. Dankzij een parti-cipatietraject met buurtbewoners sluit het ontwerp perfect aan bij de gemeenschap.

- 21.** Welkom bij Hiep Hiep Miral! Op zondag 10 september 2023 werd het twintigjarige jubileum van de renovatie van de Mirabrug gevierd met een volksfeest. Bezoekers genoten van een expo, een reuzenstoet en vertelwandelingen. Een van de hoogtepunten was het draaien van de brug. 's Middags werd er taart uitgedeeld, gemaakt door bakkerij Oude Huys Mariman. Het evenement trok meer dan 2500 bezoekers en benadrukte de erfgoedwaarde van de brug. Dankzij de vele partners was het feest een groot succes.

- 22.** In het Klein Lexicon van Wase Arduinhouders brengt Carl Claes gegevens samen over een zeventigtal Wase steenkappers van de 18de eeuw tot vandaag. Met zijn onderzoek wil hij meer aandacht vestigen op de vaklui, kunstenaars en architecten die graven ontwierpen en vervaardigden, om beleidsmakers meer bewust te maken bij hun keuzes voor het waardevolle funeraire erfgoed in hun gemeente.

- 23.** Het project 'Cultuurtuin en ontmoetingsruimte aan Anton van Wilderodehuis' in Moerbeke-Waas eert priester-dichter Anton van Wilderode. Zijn voormalige woonhuis en heringerichte voortuin versterken dit erfgoed, met gedichten die te zien en te horen zijn, inclusief rolstoelvriendelijke voorzieningen. De tuin biedt ruimte voor kunstwerken, voorleesuurtsjes en poëziewedstrijden, en werd heraangelegd als een groene ontmoetingsplek voor jong en oud. Dit project kwam tot stand in samenwerking met de familie van Anton van Wilderode en de inwoners van Moerbeke.

- 24.** Het prachtige Kasteel Wissekerke, aangekocht door de gemeente Kruibeke in 1989, is een van de kastelen van het netwerk 'Kastelen van de Schelde'. De gemeente Kruibeke spaarde kosten noch moeite om dit schitterende monument beter toegankelijk te maken en te voorzien van een hedendaags interactief museaal beleavingsparcours voor toeristen uit binnen- en buitenland. De mooie kamers en objecten, gekoppeld aan een laagje verbeelding en verwondering, inspireren en zijn op maat van iedereen.

25. VVV Toerisme Waasmunster organiseert jaarlijks zomeractiviteiten om verborgen plekken en verhalen in de regio te ontdekken, zoals gezinsfietszoektochten en sneukeltochten. Het project 'Macharius vertelt' brengt op een ludieke manier de geschiedenis van de Heidekapel en de Heikewipommegang onder de aandacht. Met een knipoog voor jong en oud, neemt Macharius ons op humoristische wijze mee in de Heidekapel als onroerend erfgoed en de Heikewipommegang als immaterieel erfgoed. Met positieve reacties en een samenwerkingsverband met lokale partners, inspireert het anderen om erfgoed op een aantrekkelijke manier te presenteren.

De hoofdwinnar van de wedstrijd was het project **'Vakschoolhof, van school tot divers woonproject'** van de Stad Sint-Niklaas. Dit was tevens de winnaar in de categorie 'Publieke renovatie/restauratie'. De winnaar in de categorie 'Particuliere renovatie/restauratie' was **'Het Boothuis – toegangspoort Grote Geule'** van Natuurland Waasland kern Haven. De winnaar in de categorie 'Publieksprojecten' was de Gemeente Kruibeke met het project **'Nieuw museum beleavingsparcours in Kasteel Wissekerke'**.

We kijken terug op een bijzonder geslaagde editie, met onroerend erfgoed in de hoofdrol.

Erfpunt is een fantastisch team van enthousiaste en gepassioneerde mensen”

Erfpunt: *Dag Marie, je ging uit dienst in 2024. Welke ervaringen heb je kunnen opdoen bij Erfpunt?*

Marie: Bij Erfpunt heb ik in eerste plaats mijn passie voor bouwkundig erfgoed verder kunnen uitbouwen en versterken, met dank aan mijn naaste collega Stephan Delaruelle. Als erfgoedconsulent heb ik mijn kennis en expertise kunnen delen via sensibilisering en advies aan particuliere eigenaars en lokale besturen die met bouwkundig erfgoed aan de slag gingen. Mijn rol evolueerde van het actualiseren van de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed tot het actief waarderen van het Wase bouwkundig erfgoed. Zo kon ik gemeenten handvaten aanreiken om hun erfgoedbeleid verder uit te bouwen en de stedenbouwkundige diensten ondersteunen in hun loketfuncties. In Stekene heb ik de opstart van het herinventarisatieproject mee opgevolgd om de waardevolle interbellum- en modernistische architectuur in kaart te brengen. Dit was een van de vele projecten waarbij ik met zeer enthousiaste en gedreven jobstudenten mocht samenwerken. Die fakkel heb ik intussen doorgegeven aan collega Thomas Vanhoute, die de herinventarisatie van interbellum- en modernistisch erfgoed voor de overige gemeenten in goede banen zal leiden.

Ik kende het Waasland nog niet toen ik bij Erfpunt aan de slag ging. Het was een ware verrassing om de regio al die jaren te kunnen verkennen. Ik zal het Waasland dan ook voor altijd in mijn hart dragen, samen met de fijne werkomgeving die Erfpunt was. Naast mijn bouwkundige expertise heb ik van de Erfpunt-collega's ook veel geleerd over landschappelijk en archeologisch erfgoed. Dit heeft mijn blik alleen maar verruimd.

Het was heerlijk om zowel een adviesverlennende rol te kunnen opnemen als project-

matig te kunnen werken. Jaarlijks werd het onroerend erfgoed ook uitbundig gevierd op Open Monumentendag. Dit mocht ik voor de regio Waasland coördineren, samen met Anniek Elegheert (Erfpunt Academie). Het mondde uit in een prachtige infobrochure waarbij we elk jaar opnieuw verrast werden door het rijke aanbod aan activiteiten die de Wase gemeenten en erfgoedverenigingen organiseerden.

And last but not least kon ik mijn werker-
varing afronden met de opmaak van een beheersplan voor het beschermde neogotische gemeentehuis van Stekene. Ik mocht hiervoor nog eens diep in de archieven duiken en me verdiepen in de bouwgeschiedenis van dit monument. Bovendien bracht het mij tot een zeer fijne samenwerking met heemkundige Jackie Thiron. Zijn geschreven en verzamelde documentatie bracht de geschiedenis weer helemaal tot leven.

Mijn takenpakket was uitgebreid en divers, en ik zou het niet anders gewild hebben.

ERFPUNT ACADEMIE EN PUBLIEKSWERKING

Erfpunt organiseert ieder jaar heel wat publieksevenementen. Sommige activiteiten zijn intussen vaste waarden geworden waar we graag aan meewerken, zoals de jaarlijkse Erfgoeddag, Open Monumentendag, de Archeologiedagen enzovoort. De ene keer kiezen we voor een kleine, fijne bijdrage, de andere keer pakken we iets groter uit.

Vanuit onze deelwerking Erfpunt Academie organiseren we daarenboven elk jaar diverse lezingen en workshops voor een ruim publiek, over thema's die verbonden zijn met onze werking. Daarmee brengen we graag diverse aspecten van bouwkundig, landschappelijk en archeologisch erfgoed onder de aandacht.

In 2024 vond je ons onder andere in Waasmunster, waar we samen met Herita de architectuur van de abdij van Roosenberg onder de aandacht brachten. Op uitnodiging van een serviceclub uit Sint-Niklaas vergastten we de leden op een uiteenzetting over archeologie. We zoomden ook in op fossiele walvissen, de Braderickpolder in Beveren, een Merovingische opgraving in Temse, en zoveel meer.

De Grote Schoonmaak: een pilootproject omtrent funerair erfgoed

In 2024 organiseerden we als pilootproject samen met de Gemeente Stekene en Monumentenwacht Oost-Vlaanderen de actie 'De Grote Schoonmaak'. Een hele maand lang kreeg het publiek op de vier kerkhoven van Stekene uitleg over het correct reinigen en onderhouden van graven. Op deze manier hopen we de bevolking te sensibiliseren over het correct omgaan met ons funerair erfgoed.

Samenwerking met Histories

Het onroerenderfgoeddepot van Erfpunt organiseerde voor het tweede jaar op rij een opleiding voor metaaldetectoristen in samenwerking met Histories. Gedurende twee zaterdagen vergastten we de aanwezigen op theorie en praktijk met betrekking tot het reinigen en bewaren van metaalvondsten.

Open Monumentendag

Ter gelegenheid van Open Monumentendag zet Erfpunt elk jaar in op een gezamenlijke Wase communicatie. Net als de afgelopen jaren maakten we een brochure om het programma van Open Monumentendag in de regio onder de aandacht te brengen van het Wase publiek. In samenwerking met Herita werd voor het eerst ook een regiopagina aangemaakt op hun website, waarop het Wase aanbod op Open Monumentendag werd gebundeld. De brochure werd verspreid op een oplage van 3150 exemplaren en voorgesteld aan de regionale pers.

Erfgoeddag

Op Erfgoeddag gunden we het publiek een blik achter de schermen van de opgraving in de kerk van Burcht (Zwijndrecht). Gedurende meerdere dagen konden de lokale scholen en het grote publiek langskomen. Onze archeologen gaven graag uitleg over deze bijzondere opgraving.

Archeologiedagen: lancering podcast *De Steentijd in het Waasland*

Naar aanleiding van de Archeologiedagen van 24 tot 26 mei lanceerde Erfpunt de gloednieuwe podcast *De Steentijd in het Waasland*. Het idee van de podcast ontstond na de steentijdopgraving in 2022 aan het Sportkringpark in Sint-Niklaas, waar binnenkort het nieuwe zwembad wordt geopend.

Waarover gaat de podcast?

In deze gloednieuwe podcastreeks verkent gastvrouw Chloé Van Elsen de prehistorie samen met experts en 'keien in de steentijd' Philippe Crombé en Dimitri Teetaert (UGent). We komen te weten waarom uitgerekend het Waasland zo'n fascinerende regio is voor onderzoek naar de prehistorie en welke gebeurtenissen en evoluties bepalend zijn geweest voor het leven in deze streek.

In de eerste aflevering keren we terug naar het paleolithicum, de tijd van de neanderthalers en onze vroegste voorouders. De tweede aflevering focust op de evolutie van jager-verzamelaars tot sedentaire landbouwers in het neolithicum, en de rol die andere volkeren daarin speelden. In de derde aflevering ten slotte wordt de werkwijze van de gepassioneerde Wase archeologen onder de loep genomen. Wat voor sites zijn er te vinden, hoe worden ze onderzocht, en welke verhalen vertellen ze ons over het leven van de prehistorische mens?

Wie zijn de sprekers?

Philippe Crombé is professor in de prehistorie aan de vakgroep archeologie van de UGent. Hij coördineerde enkele grote onderzoeksprojecten in het Waasland naar aanleiding van de bouw van het Verrebroekdok, het Deurganckdok en het Sigmaplan.

Dimitri Teetaert is postdoctoraal onderzoeker aan de vakgroep Archeologie van de UGent en het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Zijn onderzoek focust zich voornamelijk op het leven van de laatste jager-verzamelaars en eerste landbouwers in de Benelux.

Waar te beluisteren?

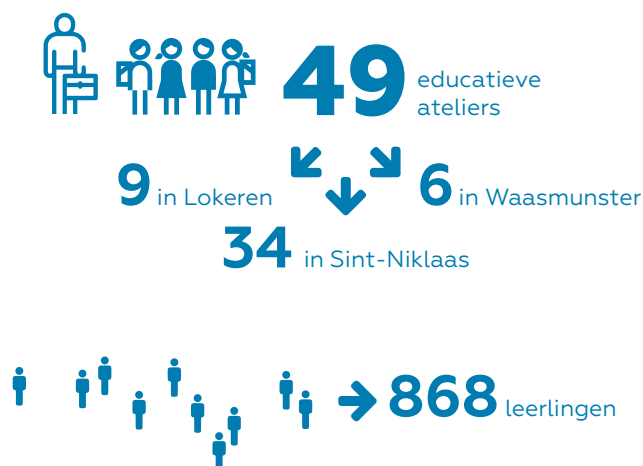
Je kunt de drie afleveringen beluisteren op Spotify, Apple Music of via onze website.

Ter gelegenheid van de Archeologiedagen verlootten we ook enkele archeologische ateliers onder de Wase scholen. Zo konden zij eenmalig gratis intekenen op een steentijdatelier, een archeologieatelier, en het gebruik van de Wase archeologiekoffer.

Educatieve workshops voor alle leeftijden

Na de coronapandemie herwerkte Erfpunt de educatieve ateliers. We ontwikkelden een nieuw steentijdatelier, een nieuw archeologieatelier en een nieuw wetenschapsatelier (het Science Lab). Onze bezoekerscijfers vertellen ons steeds weer hoezeer die gesmaakt worden door de scholen.

We werken ook graag mee aan het project Stanlie, gelanceerd door de provincie Oost-Vlaanderen. In dit project maken leerlingen van het derde en vierde leerjaar van de basisschool eerst kennis met wat (onroerend) erfgoed is, waarna ze een bezoek brengen aan het onroerenderfgoeddepot. Intussen is deelname aan dit project voor enkele klassen uit onze regio een vaste gewoonte geworden.

“Als leerkracht van Gavertje Vier in Belsele maak ik graag gebruik van het educatieve aanbod van Erfpunt. Onze leerlingen genieten telkens van het steentijdatelier, waar ze de prehistorie en het lokale verleden ontdekken. Dit eigentijdse omgevingsonderwijs laat hun zien hoe mensen vroeger leefden. We combineren dit met het Stanlie-project, inclusief een spannend bezoek aan het onroerenderfgoeddepot. Meer informatie vind je op www.stanlie.be en de website van Erfpunt.” – Tine Van Poucke

Wase Archeologiekoffer: minister op bezoek

In 2024 lanceerden we als klap op de vuurpijl ook de Wase Archeologiekoffer, bedoeld voor het eerste tot en met het derde jaar van het secundair onderwijs.

In de Wase Archeologiekoffer zitten archeologische vondsten (of ensembles) van de steentijd tot de middeleeuwen. Deze vondsten zijn verbonden aan opgravingen uit het Waasland en geven de leerlingen inzichten op het vlak van politiek, religie, economie en maatschappelijke organisatie door de tijd heen (van de prehistorie tot de middeleeuwen). Dankzij de steun van de provincie Oost-Vlaanderen kon Erfpunt de koffer realiseren.

De boodschap van de koffer is: welk beroep je vandaag de dag ook uitoefent, archeologie kan je inspireren. Leerlingen hebben de keuze uit een selectie van zes uitdagende beroepen: architect, diëtist, financieel analist, modeontwerper, strategisch adviseur of leerkracht godsdienst.

• MODEONTWERPER •

• ARCHITECT •

• DIËTIST •

• LEERKRACHT GODSDIENST •

• FINANCIEEL ANALIST •

• STRATEGISCH ADVISEUR •

Als experts worden de leerlingen met een actuele uitdaging of problematiek geconfronteerd. In hun zoektocht naar oplossingen duiken ze in het verleden om daar inspiratie te vinden. De vondsten en archeologische onderzoeksresultaten die we hun aanreiken, bieden inzicht in uiteenlopende domeinen van vroegere samenlevingen, zowel op politiek, sociaal, religieus als economisch vlak. Met deze nieuwe inzichten kunnen de leerlingen de uitdagingen of problemen in hun professionele activiteiten aanpakken. Zo creëren archeologische onderzoeksresultaten een bijzondere meerwaarde voor huidige professionals.

In januari 2024 konden we de koffer voorstellen in Lokeren op de VLOT! School Sint-Teresia in Eksaarde.

Dat de koffer een voorbeeldfunctie heeft in de sector, blijkt uit een onverwacht bezoek dat ons te beurt viel. In dezelfde maand kwam minister Diependaele een kijkje nemen bij leerlingen die de koffer gebruikten.

Wist je dat de koffer door zijn gevarieerde inhoud, door-dachte aanpak en mooie objecten inzetbaar is voor bijna alle leerkrachten, afhankelijk van de accenten die zij willen leggen? Zo werd de koffer bijvoorbeeld ontleend door een leerkracht godsdienst om specifiek in te zoomen op oude geloofsrituelen, en diende de koffer voor een OKAN-leerkracht uit Beveren als ondersteuning om de scholieren te laten kennismaken met de Nederlandse taal en bronnenonderzoek.

“

Ik voel me een deel van het team en geen buitenstaander. Dat is een heel fijn gevoel”

De Erfpunt Academie biedt een uitgebreid scala aan educatieve workshops voor scholen aan. Veel van deze workshops worden geleid door onze enthousiaste gidsen. Johan Buyens is een vertrouwd gezicht onder onze vrijwilligers en leidt met veel plezier diverse workshops. We stellen hem hier graag aan je voor.

Erfpunt: Hoelang werk je ondertussen als vrijwilliger bij Erfpunt?

Johan: Ik ben al twee jaar actief bij Erfpunt, sinds ik met pensioen ben gegaan.

Erfpunt: Wat deed je voor je bij ons kwam?

Johan: Voorheen werkte ik als hoofdcommissaris bij de Federale Politie. In mijn vrije tijd ben ik al vijftien jaar lang actief in het lokale verenigingsleven van Sint-Gillis-Waas, waar ik voorzitter ben van de Gezinsbond.

Erfpunt: Hoe ben je in aanraking gekomen met Erfpunt?

Johan: Ik kwam Erfpunt tegen via hun nieuwsbrief, waarin stond dat ze op zoek waren naar gidsen. Ze boden een interne opleiding aan, wat perfect uitkwam aangezien ik net met pensioen was en op zoek was naar een manier om actief te blijven. Het was ook handig dat Erfpunt op fietsafstand van mijn huis ligt. Ik heb altijd al interesse gehad in onderwijs, hoewel ik daar vroeger niet professioneel mee bezig was. Bovendien had ik eerder een driejarige gidsenopleiding gevolgd bij CVO Groeipunt Gent, die kwam goed van pas bij het werk hier bij Erfpunt.

Erfpunt: Had je al langer interesse in erfgoed en geschiedenis?

Johan: Als het in mijn jeugd mogelijk was geweest, dan had ik de lerarenopleiding voor de vakken geschiedenis en aardrijkskunde gevolgd, maar dat kon toen nog niet. Deze vakken interesseren mij zeer sterk. De boeken die ik lees, gaan over geschiedenis, aardrijkskunde, over hoe mensen in onze wereld leven, vroeger en nu ...

Erfpunt: Waar haal je voldoening uit?

Johan: Voornamelijk uit de reacties van de kinderen. Het is altijd een uitdaging om een nieuwe groep kinderen te boeien, vooral omdat sommigen in het begin misschien niet helemaal geïnteresseerd lijken. Ook verschillen de leeftijden van de groepen die de ateliers bijwonen, dus ik moet me aanpassen aan het niveau van de kinderen. Als ze enthousiast vertrekken na afloop, geeft me dat veel voldoening. Dat is mijn belangrijkste motivatie om dit nog lang te blijven doen.

Erfpunt: Waarom zou je anderen aanraden om gids of vrijwilliger te worden bij Erfpunt?

Johan: Ik zou het iedereen aanraden vanwege de enthousiaste groepen kinderen die langskomen en de mensen met wie je in contact komt. Het team van het SteM en Erfpunt is ook erg aangenaam om mee samen te werken, ik voel me echt een deel van het team en geen buitenstaander. Dat is een heel fijn gevoel.

Wie interesse heeft om aan de slag te gaan bij Erfpunt om educatieve workshops van de Erfpunt Academie te begeleiden, mag dat steeds laten weten via academie@erfpunt.be.

Menapiërs strijken neer in Lokeren

De Erfpunt Academie speelt graag in op opportuniteiten. In 2024 hadden we onverwacht de kans om in Lokeren in het Stads-museum ons archeologieatelier aan te bieden aan de Lokerse scholen. We speelden daar graag op in en ontwikkelden een mini-expo. In oktober en november 2024 ontvingen we op die manier maar liefst 199 kinderen van het vierde en vijfde leerjaar op deze tijdelijke locatie.

The making of StoreAges – het open depot van het onroerenderfgoeddepot Waasland

Het onroerenderfgoeddepot Waasland is niet toegankelijk voor het publiek (met uitzondering van rondleidingen achter de schermen). Dit gesloten depot focust zich op het beheer van de collectie en het ontsluiten ervan voor onderzoek en bruikleen voor tijdelijke exposities in het Waasland en daarbuiten. Tot 2024 verzorgde dit depot in het SteM een van de museale verhaallijnen, met name 'Mens en materie'.

In 2023 sloot het SteM zijn deuren om in 2025 te heropenen als een thematisch museum rond cartografie (MAP). Om de continuïteit van de succesvolle educatieve werking rond archeologie op de museumsite te blijven garanderen, kreeg Erfpunt op de eerste verdieping een ruimte ter beschikking om een nieuwe publieksruimte rond archeologie te realiseren.

In 2024 werd gewerkt aan het concept en het inrichtingsplan van deze publieksruimte. We kozen ervoor om de ruimte in te richten als een open depot waar gevulde depotrekken de muren vormen van kamers waar verhalen uit het Wase verleden worden verteld aan de hand van tijdelijke en thematische exposities (met een looptijd van maximaal twee jaar). Een logische keuze, want archeologie is een dynamische wetenschap die continu nieuwe inzichten levert over de menselijke geschiedenis in het algemeen en het Waasland in het bijzonder. Daarnaast biedt de continue groei van de depotcollectie ons de gelegenheid om nieuwe vondsten te tonen. Er wordt ook een belevingsruimte voorzien voor scholen en gezinnen.

Omdat het onroerenderfgoeddepot Waasland met zijn collectie van archeologische vondsten de Wase geschiedenis (*ages*) bewaart en beheert (*to store*), krijgt het open depot de naam StoreAges.

StoreAges start met twee thematische exposities. *Foodstories* is de archeologische expo en zoomt in op het dagelijkse leven in het Waasland door de eeuwen heen, met name op het koken op het kampvuur, de haardplaats, de bakoven, en het bakstenen fornuis van het verleden.

De oudste hoofdstukken in het Wase verhaal zijn verhaalstof voor de tweede expositie in het open depot: *Van zee tot steppe – verdwenen Wase landschappen*. Het onroerenderfgoeddepot Waasland beheert voor de Koninklijke kring van het Land van Waas of KOKW een historische paleontologische collectie. Deze collectie bestaat onder meer uit fossielen van het plioceen en het mioceen (30 tot 3,5 miljoen jaar geleden), toen het Waasland de bodem vormde van een tropische zee. Daarnaast telt deze collectie ook fossielen uit het pleistoceen, met onder meer restanten van zoogdieren uit ijstijden (wolharige neushoorn en mammoet) als periodes met een gematigd klimaat. Met het verhaal van deze twee verdwenen Wase landschappen legt StoreAges de link met het door de UNESCO erkende Geopark Schelde Delta.

Beleef Boudelo – de verdwenen abdij

Met het stopzetten van het regionaal museum SteM in Sint-Niklaas dreigde de bijzondere archeologische collectie van de Boudeloabdij definitief opgeborgen te worden. De gemeente Stekene nam deze gelegenheid echter te baat om dit bijzonder lokaal archeologisch erfgoed weer thuis te verwelkomen. In samenwerking met Erfpunt werkte de gemeente een veelzijdig publieksproject uit met de naam 'Beleef Boudelo – de verdwenen abdij'. Dit project legt een stukje van de ziel van de cisterciënzermonniken bloot. Wat riep hen naar het Waasland? Hoe bouwden ze er door de jaren heen hun bestaan op onder het goedkeurend oog van wereldlijke en hemelse vorsten? Welke erfenis laten ze ons na? In juni 2024 herrees de abdij in Stekene uit haar as, en hoe.

In de drie actieve kerken van de gemeente werden archeologische schatkamers ingericht. Een selectie van bijzondere archeologische vondsten en legocreaties – een maquette van de Boudeloabdij, de Stekelburgh van Diederik Van De Elzas (graaf van Vlaanderen), en mythologische monsters in 3D van abdijsvloertegels – geven een bijzondere inkijk in het dagelijkse leven binnen de abdijsmuren en de band van de monniken met de graven van Vlaanderen.

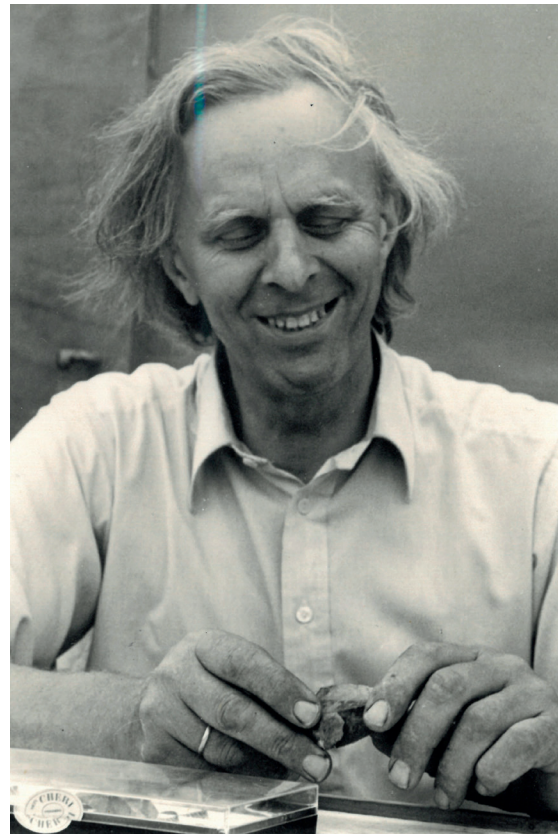
Aangezien Stekene een kruispunt is van vele toeristische fietsroutes kon een erfgoedfietsroute niet ontbreken. Drie etappes passeren langs verschillende aan Boudelo gerelateerde landschappen en monumenten, zoals de archeologische site Boudelo en de Fondatie Boudelo in Klein-Sinaai, de tiendenshuur in Moerbeke, de Lysdonkhoeve, de refuge in Hulst (Nederland), de kerk O.L.V. Onbevlekt Ontvangen, de H. Kruiskerk en de Sint-Jacobskerk.

Bij de opgesomde erfgoedlocaties kan telkens een getuigenis over de verdwenen abdij worden beluisterd en bekeken, zoals:

- Boudewijn van Boekel over kluizenaarschap;
- een abt die de glorie van zijn abdij bezingt;
- een lekenbroeder-kok die uitvoerig de gedekte tafel van de monniken beschrijft;
- een novice die de leefregels van de cisterciënzers uiteenzet;
- een illustrator die de bibliotheek van de abdij beschrijft;
- een keldermeester die de rol van de abdij als economische motor in het Waasland toelicht;
- gravin Johanna van Constantinopel over haar affectie voor de cisterciënzerabdijen, de schenkingen eraan en de band met het Waasland;
- monniken op de vlucht voor de gewelddadige Beeldenstorm ...

Deze getuigenissen vormen de leidraad voor een kroniek over devotie, afzondering, ambitie, politieke twisten ...

Ook het verhaal van de opgravingen op de site mag niet ontbreken. Vrijwilligers van de eerste opgravingen in de jaren 1970 en 1980 delen hun ervaringen over het onderzoek naar de geheimen van deze verdwenen abdij via interviews en oude filmfragmenten, een mooi eerbetoon aan een van de pioniers binnen de Wase archeologie, Alfons De Belie.

De samenwerking met Erfpunt heeft ons geholpen om onze dromen te realiseren”

Erfpunt: *Dag Gunter, vorig jaar werkten wij nauw samen vanuit het project “Beleef Boudelo”, over de geschiedenis van deze cisterciënzerabdij en de opgravingen ernaar in de jaren 70 en 80. Maar welke plaats neemt onroerend erfgoed eigenlijk in binnen de gemeente Stekene?*

Gunter Van Campenhout: Onroerend erfgoed heeft een zeer belangrijke plaats in onze gemeente. We besteden veel aandacht aan het behoud en de zorg voor ons erfgoed, mede ondersteund door onze heemkundige kring. Het is onze taak om de juiste beslissingen te nemen zodat het erfgoed behouden blijft voor toekomstige generaties.

Erfpunt: *Boudelo is een belangrijk thema voor jullie. Hoe is dit zo gegroeid?*

Gunter Van Campenhout: Mijn eerste kennismaking met Boudelo was via Tony De Wilde, die het genootschap van Boudelo oprichtte. In 2015 organiseerden we de tentoonstelling “Monnikenwerk” in Klein-Sinaai, wat een eerste aanzet was om meer aandacht te besteden aan Boudelo. Sindsdien hebben we de droom om meer met deze geschiedenis te doen, en de recente tentoonstelling in de drie kerken van Stekene (Heilig Kruiskerk Stekene, Sint-Jacobskerk Kemzeke, en Kerk O.L.V. Onbevlekt Ontvangen Klein-Sinaai) met bijhorende fietslusen is een stap verder. We realiseerden ook mooie films met historische personages en een film over de opgravingen. Maar dit is zeker niet het eindpunt.

Erfpunt: *Enkele zaken konden we samen realiseren. Hoe kijk je naar de samenwerking tussen Erfpunt en de gemeente voor het project “Beleef Boudelo”?*

Gunter Van Campenhout: Ik ben enorm enthousiast over deze samenwerking. Na de tentoonstelling in 2015 bleef het idee hangen om meer te doen met Boudelo.

Dankzij de ondersteuning en expertise van Erfpunt konden we de lat hoger leggen en een creatieve en boeiende tentoonstelling organiseren. Deze samenwerking heeft ons geholpen om onze dromen te realiseren, zoals de grote Lego-maquette en de filmpjes met personages.

Erfpunt: *Heb je zicht op het aantal bezoekers en de betrokkenheid van scholen bij het project?*

Gunter Van Campenhout: Hoewel we geen exacte cijfers hebben, merken we dat er veel interesse is. De folders worden veel verspreid en meegenomen, en bezoekers ontdekken Boudelo vaak via andere activiteiten, zoals het wielermuseum in Klein-Sinaai of de Heilig Kruiskerk. Scholen bezoeken de tentoonstelling ook, maar het is nog niet duidelijk of ze de volledige route afleggen. Dit is een aandachtspunt dat we verder moeten onderzoeken en promoten.

Erfpunt: *Sowieso is het een voortdurende opdracht, om deze zaken onder de aandacht te brengen. Welke toekomstdromen heb je Gunter, omtrent het thema Boudelo of onroerend erfgoed in de gemeente?*

Gunter Van Campenhout: Mijn ultieme droom is om een vaste tentoonstelling te realiseren, bij voorkeur in Klein-Sinaai, waar de wortels van Boudelo liggen. Dit zou een permanente plek moeten zijn waar een deel van de collectie tentoongesteld kan worden. Het is een lange termijn doel, maar ik zie mogelijkheden om dit te verwezenlijken.

Erfpunt: *We wensen je veel succes, en Erfpunt staat steeds klaar als partner!*

ORGANISATIE

Missie en visie

Missie

Als **open, vooruitstrevend, klantgericht en ondernemend expertisecentrum** op het vlak van onroerend erfgoed is Erfpunt niet alleen het steunpunt voor steden en gemeenten, maar ook de ideale partner voor private spelers binnen de erfgoedgemeenschap. We verlenen hun correct en to the point advies en bieden vorming aan over vraagstukken met betrekking tot het beleid en beheer van onroerend erfgoed.

Als **bruggenbouwer** gaat Erfpunt op zoek naar gezamenlijke waarden, doelen en uitdagingen bij de vele spelers binnen de erfgoedgemeenschap en brengt hen samen. Hierdoor ontstaan dynamische partnerschappen die kwaliteitsvolle onroerenderfgoedzorg garanderen.

Als **labo voor participatie en beleving** creëert Erfpunt kansen om betrokkenheid te stimuleren en ondersteunt het innovatieve en creatieve projecten. Erfpunt laat tevens iedereen proeven van de Wase onroerenderfgoedverhalen via diverse initiatieven en in samenwerking met andere (erfgoed)verenigingen.

Visie

Onroerenderfgoedzorg behelst niet alleen het **beheer** van archeologisch, bouwkundig en landschappelijk erfgoed uit het verleden, maar ook het creëren van **groei kansen** voor het onroerend erfgoed van morgen. Daarom wil Erfpunt **actief participeren** binnen het regionaal onroerend erfgoedveld **door ondersteuning** te bieden bij het uitwerken en uitvoeren van een hedendaags beleid rond onroerend erfgoed, ingebed in ruimtelijke ordening.

Erfpunt wil de referentie blijven voor onroerend erfgoed in het Waasland, en ook belangrijk worden in Oost-Vlaanderen en de rest van Vlaanderen. Erfpunt positioneert zich als een **professioneel kenniscentrum** naar zijn leden, andere overheden en private spelers.

Omdat het onroerend erfgoed een onmisbaar, divers en kleurrijk gegeven is in onze samenleving, wil Erfpunt samen met de erfgoedgemeenschap de band tussen het onroerend erfgoed en het brede publiek verder intensifiëren door **participatie en betrokkenheid** binnen beleid en beheer te **stimuleren** en **innovatieve en creatieve initiatieven** rond het beleven van het Wase onroerend erfgoed te **ondersteunen**.

Erfpunt zal dit alles behartigen op de domeinen studie, advies, beheer, opleiding, ontsluiting en publiekswerking.

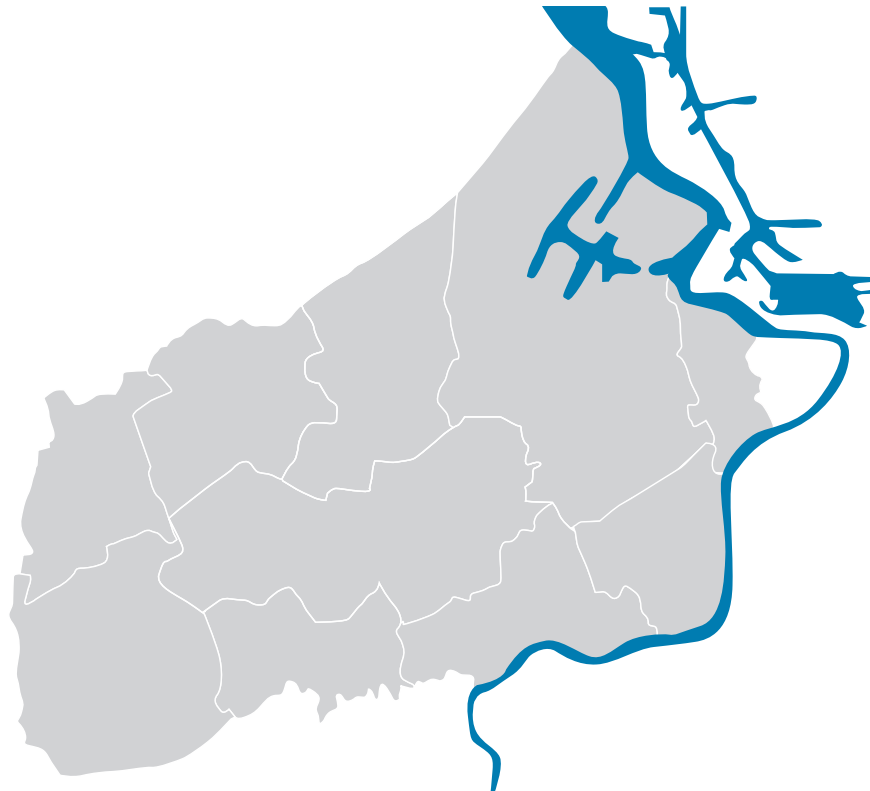
Rechtsvorm en werkinggebied

Rechtsvorm

Erfpunt is een publiekrechtelijke rechtspersoon met de rechtsvorm van projectvereniging, een van de vier bestaande vormen van intergemeentelijke samenwerking in Vlaanderen. Een intergemeentelijk samenwerkingsverband betreft een vrijwillige samenwerking tussen gemeenten met het oog op het bereiken van een gemeenschappelijke doelstelling. Het decreet Lokaal Bestuur van 22 december 2017 (gewijzigd op 31 december 2018) regelt de werking van intergemeentelijke samenwerkingsverbanden.

Werkingsgebied

Ons werkingsgebied telt in 2024 nog tien leden-gemeentebesturen: Beveren, Kruibeke, Moerbeke, Lokeren, Sint Gillis Waas, Sint-Niklaas, Stekene, Temse, Waasmunster en Zwijndrecht.

Raad van bestuur

Samenstelling

Als projectvereniging beschikt Erfpunt uitsluitend over een raad van bestuur. Conform het decreet Lokaal Bestuur van 22 december 2017 (gewijzigd op 31 december 2018) duidt elke gemeente een stemgerechtigde bestuurder en een niet-stemgerechtigde afgevaardigde voor de raad van bestuur aan. De raad van bestuur werd voorgezeten door de heer Johan Smet van de gemeente Beveren. Hij vertegenwoordigde de projectvereniging. De heer Filip Baeyens van de stad Sint-Niklaas was ondervoorzitter.

De volgende politieke mandatarissen maakten in 2024 deel uit van de raad van bestuur:

Namens de gemeente Beveren:

- de heer Johan Smet, raadslid-voorzitter
- de heer Stijn De Munck, raadslid-afgevaardigde

Namens de gemeente Kruibeke:

- de heer Dimitri Van Laere, schepen-bestuurder
- de heer Julien Mertens, raadslid-afgevaardigde

Namens de stad Lokeren:

- mevrouw Marina Van Hoorick, schepen-bestuurder
- de heer Alain Debbaut, raadslid-afgevaardigde

Namens de gemeente Moerbeke:

- mevrouw Inge Mertens, schepen-bestuurder
- de heer Giovanni Ferrari, raadslid-afgevaardigde

Namens de gemeente Sint-Gillis-Waas:

- mevrouw Chantal Vergauwen, schepen-bestuurder
- mevrouw Greta Poppe, raadslid-afgevaardigde

Namens de stad Sint-Niklaas:

- de heer Filip Baeyens, schepen-ondervoorzitter
- mevrouw Ilse Bats, raadslid-afgevaardigde

Namens de gemeente Stekene:

- de heer Sam Schokkaert, raadslid-bestuurder
- de heer Koen De Cock, raadslid-afgevaardigde

Namens de gemeente Temse:

- de heer Bart Van Geyt, schepen-bestuurder
- de heer Bert Bauwelinck, raadslid-afgevaardigde

Namens de gemeente Waasmunster:

- de heer Werner De Nijs, raadslid-bestuurder
- de heer Bart Waterschoot, raadslid-afgevaardigde

Namens de gemeente Zwijndrecht:

- mevrouw Ann Van Damme, schepen-bestuurder
- de heer Leander Luyten, raadslid-afgevaardigde

De raad van bestuur telt eveneens de volgende adviseurs:

- mevrouw Lien Lombaert, provinciaal archeoloog dienst Erfgoed provincie Oost-Vlaanderen
- de heer Jonathan Jacobs, beleidsmedewerker archeologie dienst Erfgoed provincie Oost-Vlaanderen

Bestuursvergaderingen

De vergaderingen van de raad van bestuur zijn niet openbaar. De notulen en alle documenten waar in de notulen naar wordt verwezen, worden ter inzage gelegd van de gemeenteraadsleden op het secretariaat van de aangesloten gemeenten, en dat conform de decretale bepalingen.

In totaal vergaderde de raad van bestuur in 2024 zeven keer. De bestuursvergaderingen worden door het dagelijks bestuur – voorzitter, ondervoorzitter en directeur – voorbereid.

Algemene bestuurszaken

Erfgoedwerking is een bijzonder dynamisch gegeven en dat uit zich in personeelszaken. De raad van bestuur behandelde de volgende dossiers:

- Optimaliseren organogram Erfpunt: in 2024 werd het organogram van de organisatie onder de loep genomen. Er werd gekeken naar de noden van elk team op (lange) termijn voor het optimaal uitvoeren van hun opdracht. Deze denk-oefening resulteerde in een voorstel van een vernieuwd organogram.
- De actualisering van het huishoudelijk reglement voor de raad van bestuur.
- Het aanpassen van de statuten van de organisatie naar aanleiding van de contributieverhoging, de fusie van vijf Wase gemeenten tot twee nieuwe gemeenten, Lokeren (met Moerbeke) en Beveren-Kruibeke-Zwijndrecht, en de verhoging van de presentiegelden van de bestuursleden.
- Verschillende selectieprocedures: een extra projectmedewerker archeologie (tijdelijk), een beleidsarcheoloog, een collectiebeheerder-conservator en een erfgoedconsulent bouwkundig erfgoed (vervanging).

Daarnaast werd de raad van bestuur geïnformeerd over verschillende projecten en initiatieven van de organisatie:

- Het Wase erfgoedcafé met drie thema's: publiekswerking, collectiebeheer en mondelinge geschiedenis.
- Het Geopark Schelde Delta: toelichting door de heer Jonathan Jacops van de provincie Oost-Vlaanderen.
- De Wase Erfgoedprijs 2024 – editie onroerend erfgoed.
- Diverse acties met betrekking tot funerair erfgoed, zoals de Wase koffietafel (interviews tussen gemeenten) en vorming rond het schoonmaken van graftekens voor technisch personeel van de Wase gemeenten.

Verder keurde de raad van bestuur de volgende beleidsdocumenten goed:

- De opmaak van een inspiratienota over het onroerend erfgoed in het Waasland naar aanleiding van de volgende beleidsperiode 2025-2030 voor de nieuwe beleidsmakers en hun administraties (zie hieronder).
- De actualisering van het personeelsbeleid van de organisatie (zie verder).
- Het plan van aanpak voor de opmaak van een nieuw beleidsplan voor de organisatie 2027-2032.

Inspiratienota: Erfpunt en de Wase gemeenten – een succesvolle joint venture

In aanloop naar de volgende beleidsperiode 2024-2030 worden heel wat beleidsuitdagingen en kansen met betrekking tot ruimte, wonen, klimaat, milieu en energie, economie, werk ... in kaart gebracht door de Wase besturen en hun administraties. Erfpunt wil de Wase gemeenten ontzorgen door actief mee te denken en te werken aan duurzame oplossingen voor de integratie van erfgoed in geplande doelstellingen en acties binnen deze beleidsthema's. In zijn inspiratienota reikt Erfpunt drie aanbevelingen aan voor een zorgeloos en ambitieus lokaal onroerenderfgoedbeleid:

- Wees ambitieus in uw beleidskeuzes: een sterk lokaal beleid uitstippelen vraagt doordachte keuzes. Thema's als ruimte, wonen, klimaat, milieu en energie, economie, werk ... hebben vaak raakpunten met erfgoed. Daarnaast zijn er verschillende uitdagingen en kansen voor het erfgoed binnen de gemeente. Het bewaren en integreren van erfgoed helpt om de historische identiteit zichtbaar en beleefbaar te houden. Erfgoed kan op verschillende manieren deze lokale beleidskeuzes versterken. Maak de eigen lokale ambities samen met Erfpunt concreet. Acties op korte termijn geven het lokaal beleid onmiddellijk daadkracht. Het nauw betrekken van Erfpunt in beleidsprocessen garandeert ook blijvende aandacht en focus op de genomen doelstellingen.
- De Wase erfgoedreflex: benut de meerwaarde en opportuniteiten die het Wase onroerend erfgoed biedt. Een succesvolle uitvoering van gemeentelijk beleid vraagt onder meer om bewustwording van de meerwaarde en opportuniteiten van onroerend erfgoed voor vele beleidsthema's, en wel op verschillende niveaus: beleidsmatig, administratief en op het vlak van de burgers. Dit vergt het continu doorlopen van de cyclus 'informereren, motiveren en inspireren'. Pas dan wordt er een echte dynamiek rond erfgoed gecreëerd.

- Sterke Wase schouders: voortzetten van de regionale samenwerking rond onroerend erfgoed. Wase projecten zoals Cenotaaf, Pittig erfgoed, de waardering van bouwkundig erfgoed, de Wase archeologische beleidsadvieskaart ... hebben intussen bewezen dat regionaal samenwerken loont. Opgebouwde kennis en expertise kunnen zo worden gedeeld. Ook de Wase regie van erfgoedevenementen (zoals Open Monumentendag en de Archeologiedagen) en erfgoededucatie ondersteunen lokale beleidsthema's en versterken lokale initiatieven.

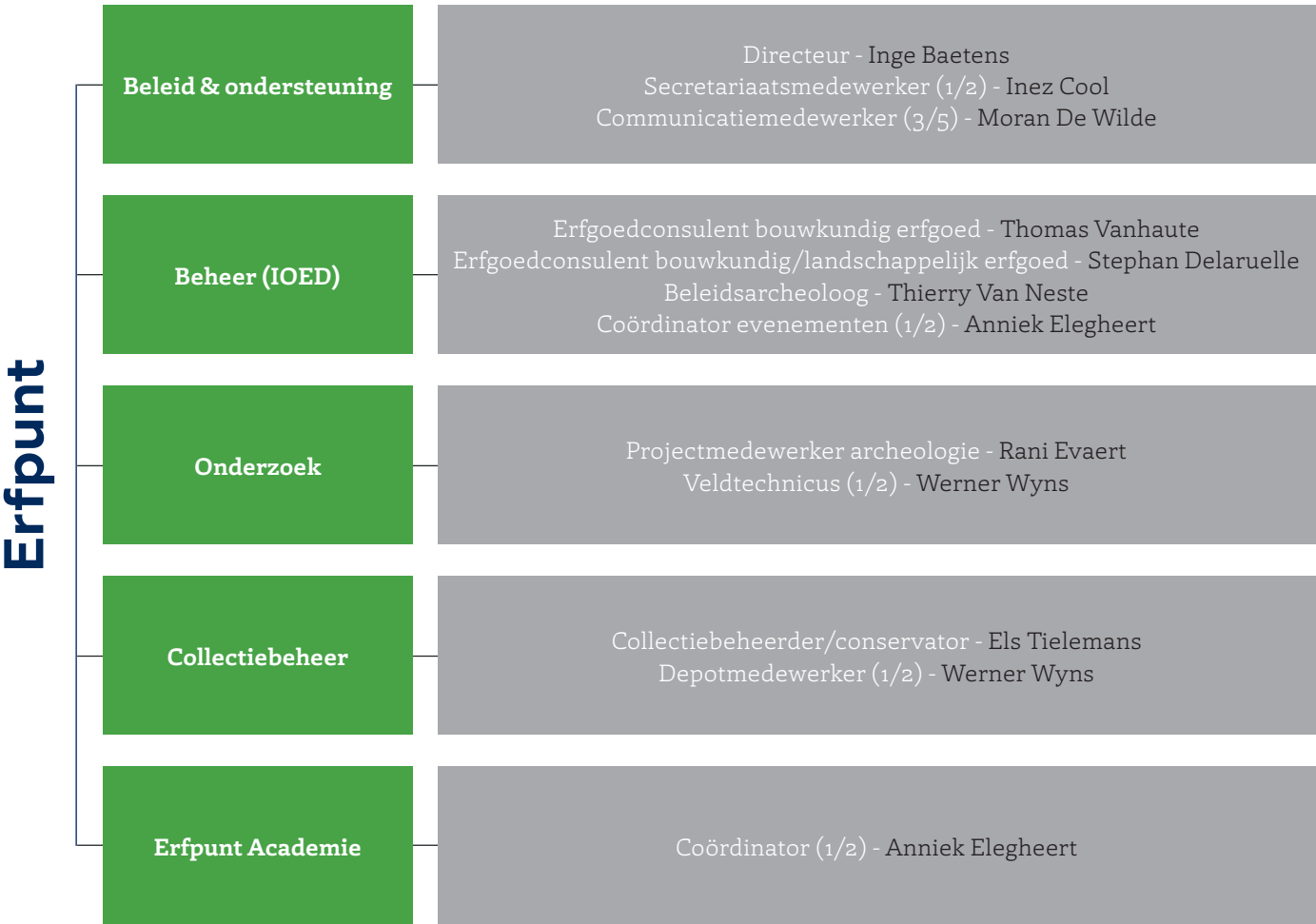
Deze aanbevelingen zijn een vertrekpunt voor een verdere dialoog met onze gemeentebesturen om de ideeën en toekomstvisies voor het Waasland in het algemeen en voor de gemeenten in het bijzonder af te toetsen. In 2024 vond zo'n overleg tussen Erfpunt en verschillende vertegenwoordigers van gemeentelijke diensten van Stekene plaats. Andere Wase gemeenten gaven aan dat ze in 2025 met Erfpunt aan tafel wilden gaan zitten.

Analyse beleidsnota onroerend erfgoed van minister Ben Weyts – Fier op dat van hier

In de beleidsnota Onroerend Erfgoed 2024-2029 van minister Ben Weyts wordt sterk ingezet op samenwerking met lokale besturen en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED's). De nota bedrukt het belang van het verder uitrollen van het lokale onroerenderfgoedbeleid in samenwerking met deze regionale partners. De komende jaren wordt tevens een netwerkmodel uitgerold waarbij het agentschap Onroerend Erfgoed fungeert als baken, coach en cocreatieve partner.

Verder wordt het belang van het wegwerken van juridische en procedurele complexiteit benadrukt om lokale besturen en IOED's ruimte te geven tot initiatief. Er wordt ingezet op het optimaliseren van regelgeving, administratieve instrumenten, procedures en praktijken om erfgoedzorg op het terrein te faciliteren.

Organogram Erfpunt

Binnen Erfpunt zijn er vijf teams actief op verschillende domeinen binnen de onroerenderfgoedzorg.

Het team **Beleid en ondersteuning** biedt de andere teams beleidsmatige, administratieve en publieksgerichte ondersteuning. De werking van Erfpunt wordt gecoördineerd door een directeur, die de medewerkers van de organisatie stuurt in hun dagelijkse werking om zo een efficiënte (samen)werking binnen de organisatie te verzekeren. De directeur beheert tevens de budgetten van de organisatie en vervult een trekkersrol bij publieksgerichte projecten. Zij wordt bijgestaan door de communicatie- en secretariatsmedewerker.

Het team **Beheer** neemt binnen Erfpunt de taken op van de intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED). Dit team biedt de gemeentelijke partners en het regionale werkveld ondersteuning bij het uitwerken en uitvoeren van een hedendaags beleid rond onroerend erfgoed en ruimtelijke ordening.

Binnen het team **Collectiebeheer** staat de collectiebeheerder in voor het optimaal bewaren van opgegraven archeologische ensembles (vondstenmateriaal en archief) in het onroerenderfgoeddepot Waasland en voor het in bruikleen geven van archeologische vondsten voor exposities en wetenschappelijk onderzoek. Zij wordt hierin geassisteerd door een depotmedewerker (half-tijds). In 2024 werd de werking van het conservatieatelier binnen dit team geïntegreerd. Het atelier blijft kwetsbare archeologische vondsten uit metaal conserveren voor diverse musea en archeologische depots in Vlaanderen. Daarnaast geeft dit atelier ook advies aan diverse depots uit Vlaanderen met betrekking tot een duurzaam beheer en behoud van hun archeologische collecties (conditiebepaling collecties).

Het team **Onderzoek**, met een projectmedewerker archeologie en een terreinmedewerker, verzorgt voor zowel de overheid als private ruimtelijke ontwikkelaars het archeologische traject bij ontwikkelingsprojecten, van het opmaken van een archeologienota tot het uitvoeren van prospecties met of zonder ingreep in de bodem en vlakdekkende opgravingen.

De **Erfpunt Academie** verzorgt de vormingsinitiatieven van Erfpunt, waaronder infosessies voor burgers en Wase gemeentelijke administraties. Daarnaast staat zij in voor erfgoededucatie en publieksgerichte acties voor alle teams (bv. lezingen). Tot slot coördineert ze regionaal de belangrijke erfgoedevents in het Waasland, zoals de Archeologiedagen, Open Monumentendag, het Waas erfgoedcafé en de Wase Erfgoedprijs.

Netwerken en samenwerken

Het Vlaams Network Onroerend Erfgoed (NOE)

Het Vlaams Network Onroerend Erfgoed (kortweg: het NOE) verenigt de erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten en onroerenderfgoedgemeenten in Vlaanderen. Kernwoorden binnen de missie en visie van het netwerk zijn het **ondersteunen** van zijn leden door kennisdeling, het **opbouwen van een netwerk** met partners uit andere beleidsdomeinen (ruimtelijke ordening, huisvesting, onderwijs, cultureel erfgoed ...), het **verdedigen van de belangen** van zijn aangesloten leden (inclusief de participerende gemeenten binnen een IOED) en het streven naar een groter politiek en maatschappelijk draagvlak voor onroerend erfgoed.

De coördinatie van dit netwerk is in handen van een kerngroep van negen leden en een voorzitter. In 2024 nam Erfpunt voor de laatste maal het voorzitterschap waar.

Positon paper naar aanleiding van Vlaamse verkiezingen

Tien jaar geleden zette het onroerenderfgoeddecreet in Vlaanderen de eerste krijtlijnen uit voor het realiseren van een lokaal, geïntegreerd en integraal beleid rond archeologisch, bouwkundig en landschappelijk erfgoed. Sommige lokale besturen kozen voor een zelfstandig verhaal als onroerenderfgoedgemeente (OEG) en versterkten intern hun administratie om een eigen beleid rond onroerend erfgoed te kunnen realiseren. Andere (onroerenderfgoed)gemeenten kozen dan weer voor de kracht van een regionaal gedeeld erfgoedpakket en verenigden zich in intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED's), zoals zelfstandige projectverenigingen, een partnerschap met erfgoedcellen of ingebed in diverse regionale initiatieven waaronder regionale landschappen, dienstverlenende verenigingen en bovenlokale cultuurwerking. Momenteel telt Vlaanderen 32 IOED's en 24 OEG's.

Tien jaar na de inwerkingtreding van het onroerenderfgoeddecreet is het moment aangebroken om terug te blikken. Dit decreet zorgde zonder meer voor een lokale bewustwording van de meerwaarde van het eigen onroerend erfgoed. Deze bewustwording werd de brandstof voor het ontstaan van tal van waardevolle lokale initiatieven en realisaties. We vermelden hier met enige trots enkele projecten die onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten realiseerden.

Er werden nieuwe beleidsinstrumenten ontwikkeld, zoals waarderingskaders voor bouwkundig erfgoed of archeologische beleidsadvieskaarten. Hiermee kunnen lokale besturen een doordacht ruimtelijk beleid voeren en wordt erfgoed een criterium bij het bepalen van ontwikkelingskansen.

Samenwerken rond onroerend erfgoed maakt dat lokale en Vlaamse middelen efficiënter worden ingezet. Bovenlokale samenwerking biedt kleinere lokale besturen de kans om een kwalitatief en doordacht beleid te voeren. Ook een partnerschap tussen verschillende erfgoedspelers in een regio tilt gezamenlijke initiatieven naar een hoger niveau. Denk maar aan een regionaal collectiebeheer of regionale beeld databanken.

Onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten bewezen hun meerwaarde als partners voor het agentschap Onroerend Erfgoed bij het proefdraaien en ontwikkelen van nieuwe instrumenten zoals het onroerenderfgoedrichtplan.

Onderzoeksresultaten van archeologische opgravingen en studies met betrekking tot bouwkundig en landschappelijk erfgoed worden niet langer begraven in depots of verstopt in bibliotheken, maar worden vertaald naar lespakketten voor het onderwijs, podcasts, fietsroutes en andere producten voor het brede publiek.

Eigenaars of beheerders van onroerend erfgoed en administraties van de deelnemende gemeenten waarderen het persoonlijk contact, advies en ondersteuning van erfgoedconsulenten van onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten enorm. Zij maken echt het verschil.

De huidige Vlaamse Regering erkende al in 2019 de meerwaarde van deze lokale en regionale dynamiek en maakte er een beleidsprioriteit van om deze initiatieven rond onroerend erfgoed te versterken. Via een participatief traject werd de regelgeving aangepast en zo werd verder getimmerd aan de weg naar een sterker lokaal onroerenderfgoedbeleid.

Om in de volgende Vlaamse en lokale beleidsperiode het lokaal onroerenderfgoedbeleid nog verder te laten groeien en te versterken, startte het NOE met haar leden een participatief traject op. Deze lokale en regionale erfgoedprofessionals staan met beide voeten in het werkveld en ervaren dagelijks de realiteit van Vlaamse regelgeving, de noden van besturen en eigenaars. Bovendien spotten ze als eerste kansen, maar ook uitdagingen bij het lokaal beleid rond onroerend erfgoed. De respons op de oproep tot deelname aan het traject was een succes. De verzamelde info resulteerde in tien doordachte en waardevolle aanbevelingen voor de Vlaamse administratie en de nieuwe Vlaamse minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed:

1. Richt een steunpunt voor de onroerenderfgoedsector op.
2. Laat het NOE uitgroeien tot een belangenbehartiger voor lokaal onroerenderfgoedbeleid en een inspirator voor het Vlaamse beleid.
3. Geef de juiste partners een plaats aan de ontwerptafel voor nieuwe regelgeving.
4. Ook niet-beschermd erfgoed en erfgoed van de toekomst verdienen de aandacht van de Vlaamse overheid.
5. Geef intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten en onroerenderfgoedgemeenten meer kansen voor draagvlakverbreding.
6. Maak van onroerenderfgoedgemeenten volwaardige partners.
7. Geef erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten indien nodig een groeitraject.
8. Voer onderzoek naar de rol en de positieve aspecten van onroerend erfgoed in het klimaatdebat en duurzaamheidsverhaal.
9. Verstevig de transversale samenwerking tussen verschillende Vlaamse administraties.
10. Laat onroerend erfgoed mee een oplossing zijn voor hedendaagse uitdagingen en bestempel het niet als een obstakel.

Het Vlaams onroerenderfgoeddepotnetwerk

In 2024 werd er een nieuw bestuur verkozen voor het depotnetwerk. Maarten Berkens (Zwarte Doos, Gent) is opnieuw verkozen tot voorzitter, met Lien Lombaert (Provinciaal depot Ename) als ondervoorzitter. Griet Lambrecht (Raakvlak, Brugge) werd secretaris en Lieselotte Desnerck (Provinciaal depot Ename) is de nieuwe ondersecretaris.

Er werd het afgelopen jaar een tweede editie georganiseerd van onze studiedag rond preventieve conservatie op het terrein om zo de problematiek aan te pakken rond slecht bewaarde en verpakte vondsten die de depots soms te zien krijgen bij deponeringen van collecties. Deze keer vond de studiedag plaats in het nieuwe onroerenderfgoeddepot van Raakvlak te Brugge. Ook dit jaar waren er weer veel archeologen aanwezig en ging iedereen met veel extra kennis naar huis.

Er werd verder gegaan met het doorlichten en stroomlijnen van de aanvaardingsvoorwaarden van alle depots om zo werk te maken van een gezamenlijk beleid. Dat moet de deponeringsprocedure overzichtelijker maken voor de archeologische bedrijven die komen deponeren.

De depots schreven ook een gezamenlijk memorandum om de nieuwe minister te wijzen op alle uitdagingen waar we momenteel voor staan. Een aantal thema's die aan bod kwamen, zijn de moeilijkheden rond het bewaren van digitale gegevens en de vraag naar een centrale databank, de deponering van staalnames, de financiering van de depots en de vraag om de werking van het Vlaamse depotnetwerk te verankeren.

Daarnaast werden deze thema's het afgelopen jaar veel besproken: wat als een van de depots sluit (zoals in Mechelen is gebeurd)? Wat moet er dan met de collecties gebeuren? Wat met PFOS en andere verontreinigingen? Hoe kunnen archeologen en depotmedewerkers zichzelf hiertegen beschermen? Ook de steekproef rond het depotregister is opgestart, waarbij wordt gecontroleerd of de collecties wel degelijk gedeponeerd werden op de locatie die in de CAI staat.

Waas Erfgoedcafé

Ook in 2024 organiseerden we in samenwerking met de Erfgoedcel Waasland een Waas Erfgoedcafé. Dit keer vond dat plaats in Wissekerke, waar diverse topics onder de aandacht werden gebracht. Plenair hadden we aandacht voor het nieuwe Virtueel Museum (Faam), en ook de publiekswerking van het gerenoveerde kasteel Wissekerke in Kruibeke kwam aan bod in een speciaal voor ons georganiseerde rondleiding. We wisselden ook kennis uit over mondelinge geschiedenis, depotwerking en promotie voor educatieve acties. Zoals altijd sloten we af met een netwerkreceptie, waarbij de aanwezigen informeel met elkaar konden interageren.

Overleg met Wase heemkringen

In samenwerking met de Erfgoedcel Waasland organiseert Erfpunt elk jaar een overleg voor de Wase heemkringen. In 2024 vond dit overleg plaats in het nieuwe heemkundige museum Wae-seum te Waasmunster, wat direct de kans bood om de werking van deze heemkring onder de aandacht te brengen. We kregen ook een rondleiding in het nieuwe heemkundige museum. Aanvullend werden enkele onderwerpen besproken die voor alle heemkundigen interessant zijn.

Interne werking

Start opmaak nieuw beleidsplan

Op 15 januari 2026 moet Erfpunt een nieuw beleidsplan indienen bij de Vlaamse overheid. Bijgevolg werd dit jaar al een plan van aanpak aan de raad van bestuur voorgelegd en goedgekeurd. In 2024 werden reeds de volgende acties uitgevoerd:

- organisatie van een reflectiedag voor de eigen medewerkers, met een oefening rond dromen en ambities, een SWOT-analyse en het definiëren van de waarden van de organisatie;
- het oplijsten van stakeholders;
- het voorbereiden van onlinebevragingen.

Waarden van de organisatie

Gezien de frequentie van de in- en uitstroom van medewerkers de afgelopen vijf jaar werden tijdens de startdag van het beleidsplanningstraject gezamenlijk de waarden van de organisatie vernieuwd. Deze interne denkoefening resulteerde in de volgende drie waarden:

1. PROACTIEF/ VOORUITZIEND

Erfpunt werkt **proactief** om het steunpunt voor onroerend erfgoed in het Waasland te zijn.

Door proactief te werken bevordert Erfpunt een reflex van **vooruitdenken, continue kennisopbouw en actief anticiperen** op toekomstige ontwikkelingen. Zo blijft Erfpunt **up-to-date en veerkrachtig**.

2. VERBINDING

Door onze expertise te delen genereren we vertrouwen en enthousiasme.

Onze medewerkers spelen met hun expertise een sleutelrol in het Wase erfgoedveld. Zowel **kennisopbouw** als **kennisdeling** zijn hierbij cruciaal.

Bij Erfpunt maken we werk van een **open communicatie en wederzijds respect**. Dit bevordert **de betrokkenheid** van onze medewerkers bij de missie van de organisatie en versterkt de samenwerking en het vertrouwen tussen de teams.

Erfpunt deelt zijn expertise actief met stakeholders, die onze **open en positieve communicatie** waarderen. Dit vergroot hun vertrouwen in onze organisatie en hun **enthousiasme voor het Wase erfgoed**.

3. TEAMSPIRIT

Om onze missie succesvol te realiseren, bouwen we **samenwerkingsvormen** op verschillende niveaus uit.

Onze werking rond Waas erfgoed wordt gedragen door verschillende teams, elk met hun expertise en vaardigheden. Door **bewust kennis te delen en nauw samen te werken**, versterken onze medewerkers het dienstenaanbod van de organisatie.
Samen bereiken we meer.

Een sterk Waas erfgoedbeleid vraagt om een **brede betrokkenheid** binnen het erfgoedwerkveld.

Door samen te werken met verschillende belanghebbenden vergroten we het draagvlak en versterken we het gevoel van **mede-eigenaarschap**.

Sterke **netwerken** met partners en experts bundelen kennis en perspectieven, wat leidt tot nieuwe inzichten en betere oplossingen.

Van as is naar to be – het organogram van Erfpunt op (lange) termijn

De opmaak van een nieuw beleidsplan vraagt een langetermijn-oefening voor verschillende aspecten van de organisatie, waar- onder het organogram. Binnen het huidige organogram werd de draagkracht van elk team geëvalueerd. Daarnaast werden noden en kansen in kaart gebracht om onze rol als steunpunt voor de lo- kale besturen met glans te kunnen blijven vervullen.

- **Team Beleid en ondersteuning:** hier wordt op termijn een verhoging van de prestaties van de communicatiemedewerker voorzien in functie van de verhoging van de zichtbaarheid van de organisatie.
- **Team Beheer:** de versterking van het team (erfgoedconsulenten bouwkundig en landschappelijk erfgoed + coördinator voor evenementen en vorming) met een beleidsarcheoloog in 2024 maakt dit team compleet.
- **Team Onderzoek:** in 2024 verkleinde dit team¹ naar één projectmedewerker archeologie en één veldtechnicus. Het uitvoeren van archeologietrajecten door Erfpunt is een belangrijke dienstverlening naar de gemeenten toe. De financiering van een uitgebreid terreinteam door enkel archeologietrajecten is echter een uitdaging. De komende jaren zal worden ingezet op een betere zichtbaarheid van dit team. Ook wordt gekeken naar een betaalbare en efficiënte samenstelling van dit team.
- **Team Collectiebeheer:** het conservatieatelier werd in 2024 geïntegreerd binnen de werking van het onroerenderfgoeddepot Waasland.² De collectiebeheerder wordt bijgestaan door een depotmedewerker en een team van vrijwilligers. Publiekspromotieprojecten en erfgoededucatie worden samen met de Erfpunt Academie gerealiseerd. Het verder ontsluiten van de collectie door middel van registratie op objectniveau is een nood die verder onderzocht moet worden.
- **De Erfpunt Academie** bouwde ondertussen een ruim aanbod uit met lezingen, infosessies/vormingen voor burgers en professionals, educatieve workshops en een archeologiekoffer voor scholen. Daarnaast ondersteunt ze publieksgerichte projecten. Hier moet onderzocht worden welke extra ondersteuning de coördinator nodig heeft om het aanbod van de academie verder uit te breiden en ook in te zetten op grotere publieksevents (publieksmedewerker).

[1] Een senior-archeoloog werd aangesteld als beleidsarcheoloog en een andere senior-archeoloog koos voor een carrièreswitch.

[2] Wegens ziekte is conservator Johan Van Cauter genoodzaakt om volledig op invaliditeit te gaan.

Personeelsbeleid

Medewerkers zijn de bouwstenen van onze organisatie. Zij zijn het gezicht van Erfpunt en spelen een belangrijke rol in het succes van onze organisatie. Door een kwalitatief personeelsbeleid na te streven versterkt Erfpunt ook zijn positie als Waas steunpunt voor onroerend erfgoed.

In 2024 werd verder gewerkt aan de actualisering van het huidige personeelsbeleid. Op basis van de eigen waarden van de organisatie – proactief, verbindend en teamspirit – werden de nieuwe beleidsthema's geselecteerd: welzijn, verbondenheid en ontwikkeling. Die vormen het kader voor het verder uitwerken van een actieplan dat begin 2025 aan de raad van bestuur zal worden voorgelegd.

Aandacht voor aanstormend talent

Alle teams binnen Erfpunt maakten tijd en ruimte voor meer dan drie stageplaatsen en vier vakantiejobs waar studenten relevante werkervaring konden opdoen voor hun verdere carrière binnen het onroerenderfgoedwerkveld.

ERFPUNT
ONROEREND ERFGOED WAASLAND